

HUR KAN EN NEGATIV BEFOLKNINGSTREND
VÄNDAS MED HJÄLP AV EN GRUVETABLERING?
– OM HUR JOKKMOKKS KOMMUN KAN BLI EN VINNARE

AV JONNA ENETJÄRN

INSTITUTIONEN FÖR KULTURGEOGRAFI
OCH EKONOMISK GEOGRAFI
LUNDS UNIVERSITET
HANDLEDARE: ROMAN MARTIN
SOMMARTERMINEN 2015
SGEL36

Innehållsförteckning

Sammanfattning	3
1. Inledning	4
1.1 Bakgrund	4
1.2 Syfte och frågeställning	5
1.3 Avgränsning	5
1.4 Material	5
1.5 Disposition	6
2. Teoretiskt ramverk	7
2.1 Motivering	7
2.2 Kluster	7
2.3 Tillväxtpoler	10
2.4 Regional polarisering	11
3. Metod	12
3.1 Metodbeskrivning och motivering	12
3.2 Material	14
4. Beskrivning av Jokkmokks och Pajala kommuner	17
4.1 Norrbottens län	17
4.2 Jokkmokks kommun	17
4.3 Pajala kommun	19
5. Planering kring och erfarenheter av en gruvetablering	22
5.1 Möjlig samhällsutveckling kopplad till en gruvetablering	22
5.2 Planering för att nå positiva samhällseffekter av gruvetableringen	27
5.3 Förändringar i den egna organisationen	31
6. Slutsatser	33
6.1 Vad en gruvetablering kan innebära för samhällsutvecklingen	33
6.2 Den kommunala planeringens betydelse för att nå positiva samhällseffekter av gruvetableringen	36
6.3 Förändringar av den egna organisationen för att rusta den för gruvetableringen	37
Källförteckning	39

Sammanfattning

Jokkmokks kommun har ända sedan 1960-talet haft en negativ befolkningsutveckling. Nu finns det i kommunen planer på att etablera en gruvverksamhet. Detta skulle kunna innebära nya möjligheter för kommunen.

Syftet med studien är att undersöka hur Jokkmokks kommun på bästa sätt ska tillgodogöra sig de möjliga positiva samhällseffekter som en gruvetablering kan medföra. De frågor som ställs är: Vad kan en gruvetablering innebära för samhällsutvecklingen i Jokkmokks kommun? Hur ska Jokkmokks kommun planera för att nå positiva samhällseffekter av gruvetableringen? Vilka förändringar av den egna organisationen kommer behövas i Jokkmokks kommun för att rusta organisationen för gruvetableringen?

För att besvara studiens frågeställning har en jämförande fallstudie genomförts. Material har samlats in från olika skriftliga dokument och genom intervjuer med utvalda politiker, tjänstemän och företrädare för näringslivet.

För att gruvetableringen på bästa sätt ska kunna komma samhället till nytta är det av största vikt att kommunen så tidigt som möjligt lägger upp en plan för hur den ska arbeta kring gruvfrågan och den samhällsomvandling som en gruvetablering skulle kräva. I och med att Pajala kommun redan gått igenom den process som nu Jokkmokk kan vara på väg in i finns det mycket att lära därifrån.

Utifrån jämförelser med utvecklingen i Pajala kommun är det tydligt att Jokkmokks kommuns arbete med att förstärka den egna organisationen, att främja en snabb utbyggnad av bostäder och att bidra till utvecklingen av näringslivet är mycket viktiga åtgärder för att kunna tillgodogöra sig de möjliga positiva effekterna av en gruvetablering.

Vid ett lyckat planeringsarbete är det möjligt att Jokkmokks kommun, om den inte lyckas åstadkomma en befolkningsökning, åtminstone kan hindra den negativa befolkningsutvecklingen från att fortgå. Vidare finns det förutsättningar att skapa ett bredare näringsliv och – om kommunen lyckas vända attityderna till gruvetableringen – en inställning av framtidstro hos invånarna.

1. Inledning

I detta första kapitel ges en inledande bakgrund på vilken syfte och frågeställningar är grundade. Vidare redogörs för studiens avgränsningar och dess upplägg.

1.1 Bakgrund

Befolkningsutvecklingen i de norrbottniska inlandskommunerna har under de senaste decennierna präglats av starka utflyttningsströmmar till större städer i andra kommuner samtidigt som genomsnittsåldern bland befolkningen också blivit allt högre. I Jokkmokks kommun började problemen med en minskande befolkningsmängd på 1960-talet och än idag minskar invånarantalet varje år. Idag finns i kommunen 5086 invånare (SCB 2015a). Utflyttningen från kommunen har länge överstigit inflyttningen och bland de som väljer att flytta från Jokkmokk är unga personer överrepresenterade (SCB 2012). Till detta tillkommer problem med låga födelsetal och en åldrande befolkning. Jämfört med riksgenomsnittet är andelen äldre i Jokkmokks kommun större och unga människor är underrepresenterade (SCB 2012).

Befolkningsminskningen innebär tillsammans med den åldrande befolkningen att Jokkmokks kommun står inför stora utmaningar. I förlängningen innebär den negativa utvecklingen samhällsliga förluster, bland annat i och med att andelen personer i arbetsför ålder minskar. Detta leder till minskade skatteintäkter och då försvåras möjligheterna att upprätthålla den kommunala servicen (Jokkmokk kommun 2011a). Att vända en negativ befolkningstrend är inte lätt. Antingen måste födelsetalen gå upp och dödstalen gå ner eller så måste inflyttningen överstiga utflyttningen. För Jokkmokks kommuns det är det främst det senare som går att påverka. Kommunen måste helt enkelt få invånarna att vilja stanna kvar och att få nya människor att vilja flytta till kommunen.

Det finns flera möjliga sätt att vända utvecklingen, till vilka etableringar av nya näringar och verksamheter hör. För kommunen själv är det inte helt lätt att främja en sådan utveckling, särskilt inte med tanke på att kommunens geografiska läge begränsar vilka typer av verksamheter som skulle kunna etablera sig där. Nu vill dock ett gruvbolag starta upp en järnmalmgruva i kommunen, vilket skulle kunna vara precis den hjälp som Jokkmokks kommun behöver.

Området som är aktuellt för gruvbrytning ligger ca 40 km från Jokkmokk tätort och platsen går under benämningen Kallak. Fyndigheterna är av väldigt bra kvalitet och är till storleken en av de största järnmalmsfyndigheterna i Skandinavien som ännu inte brutits. De malmkroppar som hittats är alltså mycket stora, är relativt ytliga och ligger dessutom så pass nära varandra att de tros vara förbundna med varandra någonstans på djupet. På grund av detta skulle en brytning av malm i Kallak troligtvis vara mycket lönsam (Norrbottenskuriren 2011).

En järnmalmgruva vid Kallak skulle innebära många nya arbetstillfällen. Enligt det prospekterande gruvbolagets uppskattningar skulle antalet direkta

anställningar i gruvan uppgå till 250 heltidstjänster och ca 80 heltidstjänster i andra stödnäringsar (Jokkmokk Iron Mines AB 2014b). Huruvida detta är siffror som stämmer eller inte är svårt att avgöra. En jämförelse kan dock göras med antalet anställda i järnmalmsgruvorna i Kiruna och Malmberget. Enligt LKAB, bolaget som driver dessa två gruvor, uppgick antalet tillsvidareanställda i gruvan i Kiruna vid årsskiftet 2012/ 2013 till 2100 och motsvarande siffra i Malmberget var 1200 (LKAB 2014). Även om järnmalmsfyndigheterna i Kallak inte ännu går att jämföra med de i Kiruna och Malmberget blir det ändå tydligt att en gruva i Kallak har potential att bli en av de största arbetsplatserna i kommunen. Gruvan skulle således kunna fungera som en motor för att vända den negativa befolkningsutvecklingen. En etablering av detta slag kommer dock ställa höga krav på kommunen i och med att den måste upprätta en plan för hur den ska arbeta kring gruvfrågan och den samhällsomvandling som en gruvetablering skulle kräva.

1.2 Syfte och frågeställning

Syftet med studien är att undersöka hur Jokkmokks kommun på bästa sätt ska tillgodogöra sig de möjliga positiva samhällseffekter som en gruvetablering kan medföra.

Frågeställningarna är följande:

- Vad kan en gruvetablering innebära för samhällsutvecklingen i Jokkmokks kommun?
- Hur ska Jokkmokks kommun planera för att nå positiva samhällseffekter av gruvetableringen?
- Vilka förändringar av den egna organisationen kommer behövas i Jokkmokks kommun för att rusta organisationen för gruvetableringen?

1.3 Avgränsning

Objektet för denna undersökning är samhällsomvandlingen kopplad till den eventuella gruvetableringen i Jokkmokks kommun. Undersökningen kommer därför inte omfatta framtida liknande scenarier på andra platser och inte heller beröra hur samhällsomvandlingen i Jokkmokks kommun kan komma att påverka andra platser eller regioner. Vidare kommer studien inte behandla ett scenario där gruvetableringen inte blir av.

1.4 Material

I denna rapport används information från ett flertal skrivna dokument och hemsidor samt intervjuer med några utvalda politiker, tjänstemän och företrädare för näringslivet. För att undersöka olika framgångsfaktorer kommer en jämförelse göras med Pajala kommuns arbete och hållningssätt inför gruvetableringen vid Kaunisvaara. Läs mer om val av metod och material i kapitel tre, *Metod*.

1.5 Disposition

Denna studie inleds med ett sammanfattande kapitel som följs av sex huvudkapitel samt en källförteckning. I detta kapitel, *Inledning*, som är studiens första kapitel görs en genomgång av bakgrund, syfte och frågeställningar. I kapitel två, *Teoretiskt ramverk*, ges en förklaring till de teorier som denna studie bygger på. I kapitel tre, *Metod*, anges med vilken metod denna studie genomförts samt vilket material som använts i genomförandet. I kapitel fyra, *Beskrivning av Jokkmokks och Pajalas kommuner*, beskrivs de två kommunerna utifrån olika faktorer. Kapitel fem, *Planering kring och erfarenheter av en gruvetablering*, är studiens empiriska del. I det kapitlet behandlas det material som inkommit genom studie av dokument och genom intervjuer. I det sista kapitlet, *Slutsatser*, besvaras studiens frågeställningar.

2. Teoretiskt ramverk

I följande kapitel ges först en motivering av valet av studiens teoretiska ramverk. Därefter följer ett längre avsnitt om Kluster samt två kortare avsnitt om Tillväxtpoler respektive Regional polarisering.

2.1 Motivering

I Jokkmokks kommun har befolkningsminskningen länge varit ett stort problem. Det som krävs för att vända denna minskning är ökad födsel, minskad utflyttning och ökad inflyttning. Av dessa tre faktorer är det främst två som går att påverka – människors in- och utflyttning från kommunen.

För att förklara de bakomliggande faktorerna till att människor flyttar från och till en plats finns teorin ”Push and pull”. Enligt denna teori finns det två olika typer av drivkrafter som kan få ett hushåll att välja att flytta. Den ena av dessa är ”pull”, alltså en dragande effekt mot en ny bostadsort. Denna drivkraft är ofta positiv då en ny bostadsort lockar med exempelvis förbättrade ekonomiska förhållanden eller närhet till sociala faktorer. Den andra drivkraften är ”push”, vilken innebär en bortfösande effekt från den ursprungliga bostadsorten. Denna drivkraft är mer negativ och kommer ofta utav situationer så som arbetslöshet eller vantrivsel (Forsberg 2005).

För Jokkmokks kommun handlar det således om att främja de drivkrafter som får människor att vilja flytta till Jokkmokk samtidigt som de faktorer som har motsatt effekt bör motverkas. En positiv drivkraft är skapandet av nya arbetstillfällen, som i detta fall skulle kunna utgöras av en gruva. I avsnitten nedan presenteras därför tre olika teorier kopplade till industriens lokaliseringar och deras påverkan på den regionala utvecklingen.

2.2 Kluster

2.2.1 Beskrivning

När regional tillväxt och utveckling dryftas kommer ofta företags och verksamheters lokaliseringar på tal. Det finns många goda exempel på hur företag inom liknande branscher lokaliserats i varandras närhet och därigenom kunnat dra nytta av de fördelar som skapas i och på grund av deras samexistens. Ett av de mer kända exemplen på detta är Silicon Valley i USA. Fenomenet går under många namn, men i denna studie används ordet ”kluster”. I dagens planeringsdiskurs är klusterteorin vida utbredd och populär.

Ett kluster kan definieras som ett avgränsat geografiskt område inom vilket flertalet verksamheter som är relevanta för varandra etableras. Detta är en process som ter sig naturligt då företag inom samma bransch ofta gynnas av att vara belägna nära varandra (Hermelin 2005).

Många studier har gjorts inom ämnet och redan på 1700-talet uppmärksammade nationalekonomen Adam Smith att industrier och verksamheter inom samma bransch tenderade att koncentreras till samma områden (Braunerhjelm &

Borgman 2004). Under 1800-talets slut identifierade Alfred Marshall tre bakomliggande faktorer till bildandet av kluster. Marshall menade att kluster av företag med liknande verksamheter drog till sig specialiserad arbetskraft, på grund av fördelarna med många arbetstillfällen. Vidare kunde företagens transportkostnader minska och kunskapsspridningen mellan företagen öka. På grund av dessa tre faktorer ansåg Marshall att verksamheter belägna i ett kluster kunde ha en högre produktion än verksamheter belägna mer enskilt (Krugman 1991).

Sedan Smith och Marshall kom med sina teorier om kluster har teorierna vidareutvecklats av många andra. Senare forskning har visat på att en verksamhet, genom sin etablering på en plats, bidrar till en utveckling av arbetskraft, kompetens och etablerandet av stödjande verksamheter. Andra företag kan därmed profitera genom en lokalisering på den plats där strukturer och kunskaper redan etablerats. Kunskaper och traditioner tenderar nämligen att överföras mellan människor och verksamheter som är verksamma i samma område (Hermelin 2005).

På 1990-talet gjorde nationalekonomen Paul Krugman ett betydande inlägg i klusterteorin. Han studerade varför industrier i allmänhet tenderade att koncentreras till vissa regioner i ett land istället för att studera varför vissa typer av industrier koncentrerades till en specifik plats (Krugman 1991).

Krugman menade att industriernas lokalisering bidrar till skapandet av centrala och perifera regioner. Enligt honom finns det två faktorer som påverkar industriernas val av lokalisering. För det första handlar det om närhet till marknaden. Det är inte bara efterfrågan av färdiga varor som räknas in i detta utan egentligen snarare den efterfrågan som skapas mellan olika industrier. Det finns ofta en stor efterfrågan inom själva klustret, industrierna emellan. Detta innebär att det kommer vara lönsamt att lokalisera en verksamhet till ett område med industrier av andra verksamheter i och med att kostnader för transport, kan hållas låga (Krugman 1991). För det andra handlar det till stor del också, enligt Krugman, om de ekonomiska fördelar som finns med att koncentrera de olika delarna av produktionen till en färdig vara till en eller några enstaka platser, så kallad, stordriftslokalisering, och på så vis hålla kostnaderna nere. Dessa två faktorer påverkar olika mycket för olika industrier och olika sammanhang och det är förhållandet mellan dessa som slutligen avgör industriernas lokalisering (Krugman 1991).

2.2.2 Positiva effekter för den regionala tillväxten

Inom kluster skapas spridningseffekter, vilka också är en bidragande orsak till att de bildas. Intressant för denna studie är de positiva effekter som kunnat påvisas för den regionala tillväxten.

I en svensk studie från 2004 påvisades ett starkt samband mellan verksamheters ökade geografiska koncentration och en ökad regional tillväxt. Det var tydligt att bildandet av kluster hade positiva effekter på både det regionala entreprenörskapet och på utbildningsnivån i de aktuella regionerna, faktorer som båda två indikerar på och bidrar till regional tillväxt (Braunerhjelm & Borgman 2004).

De positiva effekterna på den regionala tillväxten kunde kopplas till flera olika branscher men framför allt till de industriorienterade branscher som antingen var beroende av eller som hade bildats i närheten av råvaror, nätverksbranscher och/eller kluster av verksamheter inom tillverkningsindustrin. Vidare påvisades i studien att industriens ökade koncentration kan leda till upp till några procents ökning i den regionala tillväxten, beroende på de lokala förhållandena, på branschen och på individerna i den (Braunerhjelm & Borgman 2004). Det har också påvisats att klusterregioner drar till sig fler migranter än andra regioner på grund av de fördelar som ofta finns med en stark lokal marknad. När nya invånare kommer till en plats stimuleras den lokala marknaden och blir än starkare och på så vis skapas en positiv utvecklingspiral (Harris 2008).

Andra menar dock att de empiriska bevis som finns för klusters positiva påverkan på den regionala tillväxten är indirekta och att det därmed behövs mer forskning inom området (Danell & Hansson 2009).

2.2.3 Främjande regionalpolitik

Grundläggande i dagens samhällsplanering är att planera för ett uthålligt och hållbart samhälle. Det är således viktigt att vid en planering för en samhällelig omvandling också verka för stabilitet (Forsberg 2005a). Uppkomsten av kluster som är framgångsrika går dock inte alltid att förutse och de bakomliggande orsakerna till klusters uppkomst skiljer sig mycket åt från kluster till kluster. Därmed finns det inget politiskt tillvägagångssätt som garanterat främjar bildandet av kluster. Studier har dock visat att kluster som antingen skapats slumpmässigt eller genom en avsedd policy ofta blir starkare än andra kluster (Danell & Hansson 2009).

Det finns ett antal teorier och modeller för hur klusterutvecklingen kan främjas. Bl.a. tenderar ett ökat entreprenörskap kunna bidra till att göra kluster mer framgångsrika, något som kan stimuleras genom politiska initiativ. För att få fart på kontakterna mellan olika företag inom samma bransch har det visat sig effektivt med regionala branschorganisationer samtidigt som det också är betydelsefullt att tillgodose branschens behov (Danell & Hansson 2009).

En modell för klusterutveckling, skapad av Cluster Navigators, omfattas av ett flertal faser som ska kunna genomföras genom politiskt initiativ. De första faserna utgörs av insatser kopplade till klustrets grundande, så som att visa potentiella finansiärer det aktuella klustrets relevans och att göra en närmare analys, av bl.a. befintliga kluster i närheten och av konkurrenskraften (Ffowcs-Williams 2004). De senare faserna utgörs av att ge klustret kraft att växa och sedan bli framgångsfullt och långsiktigt. Då bör en målbild med tillhörande handlingsplan tas fram. Så småningom kan också marknadsföring av klustret påbörjas och när klustret vuxit sig starkt kan det länkas till andra, geografiskt eller verksamhetsmässigt, närbeliggande kluster (Ffowcs-Williams 2004).

Andra studier visar dock på att det inte finns särskilt många kluster som bildats genom politiska initiativ. Enligt professor Bo Carlsson är mekaniken bakom helt enkelt för komplext för att kluster på ett garanterat sätt ska kunna utvecklas. Olika hinder i systemen måste undvikas och systemfel övervinnas. Exempelvis är det svårt att fatta politiska beslut som sträcker sig över en längre tidsperiod både i och

med att den långa tidsramen gör det svårt att specificera effekterna och i och med att det politiska systemet, med endast några år mellan valen, kan göra det svårt att slutföra långsiktiga planer (Carlsson 2006).

Trots de hinder som Carlsson påpekar, klargör han ändå att det finns några grundläggande förutsättningar som behövs för att ett kluster ska kunna utvecklas på ett positivt sätt. Dessa utgörs bl.a. av en god kunskapsbas, tillgång till ekonomiskt och mänskligt kapital samt en lämplig marknad. Att på en politisk nivå ta initiativ som främjar dessa förutsättningar är möjligt, om än med osäkert resultat (Carlsson 2006). Carlsson har tagit fram en modell som listar de sex politiska möjligheter som ändå finns;

För det första är det möjligt att undersöka om det finns eller går att främja en för den aktuella industrin tillräcklig kunskapsbas att bygga klustret runt. För det andra går det att skapa tydliga incitament för att förstärka positiva krafter och för att övervinna negativa krafter. För det tredje kan företagsexperiment stärkas och stöttas, dvs. att befintliga företag stimuleras till förnyelse eller att bildandet av nya företag stöttas när det råder ett bra företagsklimat (Carlsson 2006). Den fjärde möjligheten till politiskt initiativ är att skapa marknader och/ eller att en lämplig marknad garanteras. Vidare kan nödvändiga resurser tillhandahållas eller förstärkas, exempelvis finansiering och tekniska tjänster. Slutligen kan positiva omkringliggande faktorer, så som arbetsmarknadsutveckling eller kunskapsspridning, främjas (Carlsson 2006).

För beslutsfattarna i en region måste dock några beslut fattas innan de kan börja arbeta utifrån modellen. Det kanske finns flera olika alternativ till möjliga klusterbildningar och då måste ett alternativ väljas ut för satsningen. Vidare måste sedan utvärderas vilken eller vilka funktioner i modellen ovan som är mest lämpad för den aktuella branschen. Detta är inte alltid så lätt att avgöra i och med att ett arbete med att främja klusterbildning sträcker sig över en lång tidsperiod och förhållanden kan förändras under arbetets gång (Carlsson 2006).

Ytterligare problematik ligger i det faktum att de möjliga politiska initiativen i modellen kan vara nödvändiga men ändå inte vara tillräckligt effektiva eller alls fungera. Så även om klusterutvecklande insatser sätts in på politisk nivå i en tidig fas kan försöken misslyckas medan kluster utan stöttning kan lyckas bättre. Detta innebär alltså, enligt Carlsson, att det inte bara räcker med engagemang och ihärdighet utan också kan behövas en hel del tur för att utveckla ett framgångsrikt kluster (Carlsson 2006).

2.3 Tillväxtpoler

Teorierna om tillväxtpoler utvecklades och blev populära under mitten av 1900-talet. Idén om tillväxtpoler går ut på att det finns en kärnverksamhet (exempelvis en gruva) kring vilken ett nätverk av andra verksamheter och stödverksamheter, inom samma eller näraliggande näringar, byggs upp. I tillväxtpolen skapas efterhand fördelar för verksamheterna vilket gör att de kan växa och bli starkare. Ju starkare en tillväxtpol är desto fler nya verksamheter kommer att ansluta sig. Så småningom kan tillväxt också genereras i andra näringar och kopplingar skapas mellan branscher (Speakman & Koivisto 2013). Det skapas alltså ett

tydligt exempel på en positiv tillväxtspiral som leder till att fler arbetstillfällen skapas samt att befolkningsantalet och skatteintäkterna ökar.

Huruvida det är så lätt som det låter kan diskuteras. Det finns de som menar att teorin är bra men att det i praktiken inte fungerar lika effektivt utan att det mest skapas förhoppningar som inte uppfylls (Harris 2008).

2.4 Regional polarisering

Nationalekonomen och politikern Gunnar Myrdal utvecklade under mitten av 1900-talet en teori om regional polarisering enligt vilken det ständigt pågår en ojämn regional utveckling (Hermelin 2005).

Enligt Myrdals teori kommer en verksamhets lokalisering på en plats leda till att kapital och arbete attraheras dit, vilket i sin tur får som följd att produktiviteten och konkurrenskraften ökar (Hermelin 2005). I och med att verksamheter hela tiden söker efter möjligheter till effektivisering kommer de att sträva efter en central lokalisering. Där kommer de att kunna kapa kostnader på grund av bland annat sänkta fraktkostnader, bättre tillgång till en specialiserad och segmenterad arbetsmarknad samt till ny teknik och nya idéer (Gatrell 1999).

En stark region kommer därmed att kunna växa sig starkare och starkare. En svag region kommer att fortsätta att utarmas (Hermelin 2005). I dagens samhälle är denna typ av utveckling synlig på många håll. Det finns ett tydligt mönster av att produktionstjänster dras till urbana regioner för att komma så nära marknaden och den specialiserade arbetskraften som möjligt. Detta får som följd att perifera regioner missgynnas då allt färre verksamheter är lokaliserade där (Gatrell 1999).

3. Metod

I följande kapitel beskrivs och motiveras först med vilken metod denna studie genomförts. Sedan beskrivs vilket material som använts i genomförandet.

3.1 Metodbeskrivning och motivering

Denna studie avser att utreda vilka möjligheter det finns för Jokkmokks kommun att med hjälp av en eventuell gruvetablering vända den negativa utvecklingen i kommunen. De utmaningar som Jokkmokks kommun nu står inför har intressant nog Pajala kommun redan gått igenom. Efter några år av prospektering och tillståndprocesser startade år 2012 en första gruvverksamhet Pajala kommun (Pajala Kommun 2013).

På grund av de likheter som finns mellan Pajala och Jokkmokks kommun och på grund av de erfarenheter som Pajala kommun har gjort är det lämpligt att göra en jämförande fallstudie för att undersöka vilka lärdomar Jokkmokks kommun kan göra från Pajala kommun. Nedan beskrivs några av de faktorer som gör det lämpligt att i detta fall göra en jämförelse mellan de två kommunerna;

Jokkmokks och Pajala kommuner liknar varandra på många sätt. Främst så är de två norrbottenskommuner som båda länge har haft en negativ befolkningsutveckling och som under 2000-talet ställts inför gruvetableringar.

För att visa på den befolkningsproblematik som länge funnits i Jokkmokks och Pajala kommuner redovisas deras befolkningsmängd i tabellen på nästa sida. Det är tydligt att båda kommunernas befolkningsantal minskat markant i flera decennier (notera att befolkningsmängden inte har minskat i Pajala under de senaste fyra åren). Jokkmokks kommuns befolkningsantal har från år 1960 till idag minskat med 56 % och i Pajala har befolkningsantalet minskat med 58,5 %. Motsvarande siffra för riket är istället en ökning med 30 %, från 7 497 967 invånare till 9 747 355 invånare (SCB 2015b). I både Jokkmokks och Pajala kommuner går det att göra kopplingar mellan den länge ihållande befolkningsminskningen och flyttmönster, födelsetal och dödstal.

Jokkmokks och Pajala kommuner liknar varandra även vad gäller den övriga befolkningsstrukturen och näringslivet. Vidare är den gruva som anlagts i Pajala, liksom den planerade gruvan i Jokkmokk, ett dagbrott. En längre genomgång av de två kommunerna och deras liknande situationer görs i kapitel 4, *Beskrivning av Jokkmokks och Pajala kommuner*.

En stor skillnad mellan de två kommunerna är dock att Pajala redan upplevt en gruvas etablering och därmed har värdefulla erfarenheter från den samhällsomvandling som det inneburit medan gruvan i Jokkmokks kommun ännu inte anlagts.

År	Jokkmokks kommun	Pajala Kommun
1960	11 533	14 165
1970	7 993	10 752
1980	7 087	8 712
1990	6 726	8 424
2000	6 019	7 480
2010	5 170	6 282
2014	5 086	6 303

Tabell 1. Befolkningsantal i siffror i Jokkmokks och Pajala kommuner från år 1960 till idag. Källa: SCB 2015a.

Sedan denna studie påbörjades har dock gruvan i Pajala kommun gått i konkurs och står nu, sommaren 2015, still. Efter att till en början ha anställt närmare 300 personer och att gruvan var i drift under en tid kunde gruvbolaget Northland Resources, på grund av dålig ekonomi, inte längre hålla gruvan öppen. Förhoppningen är att gruvan ska kunna öppna igen så snart som möjligt (SVD 2015).

Gruvans nedläggning har givetvis försvårat möjligheterna att i denna studie dra säkra slutsatser, men bedömningen är ändå att det fortfarande finns många relevanta paralleller att dra. Pajala kommun har, trots gruvans nedläggning, ändå gått igenom den samhällsomvandling som skedde inför gruvstart och under den period som gruvan var i drift samt sett de samhälleliga förändringar som gruvan till en början förde med sig. Denna studie har därför ändå fortgått. För att förtydliga gruvnedläggningens påverkan på resultatet och slutsatserna redogörs löpande för den problematik som eventuellt uppstått.

Till grunden är denna studie teoretisk men i övrigt är den mestadels empirisk. För att skapa en så bra bild som möjligt av fallet ämnar studien belysa frågeställningen ur olika perspektiv. Med den teori som presenterades i kapitel 2, *Teori*, som bakgrund har en studie av samhällsutvecklingen i Pajala kommun gjorts genom insamlande av empiriskt material. Relevanta infallsvinklar har varit de effekter som gruvetableringen har haft på samhället och vad som kan ha påverkat dessa. Samtidigt har jämförelser gjorts med de förväntningar som finns och vilka förberedelser som gjorts i Jokkmokks kommun.

Studien är platsspecifik och avgränsas till att enbart omfatta en samhällsomvandling kopplad till den eventuella gruvetableringen i Jokkmokks kommun. I och med detta gäller dragna slutsatser främst för situationen i Jokkmokk. Det är ändå möjligt att studien kan komma att fungera som en vägvisare för andra kommuner som i framtiden ställs inför liknande utmaningar.

3.2 Material

Data har samlats in via skrivna dokument, artiklar, inslag i media och statistik samt genom ett antal intervjuer.

3.2.1 Skriftliga källor

Urval

Materialet som använts i denna studie har samlats in genom eftersökningar inom det aktuella ämnet samt genom tips från handledare och kurskamrater. Vissa relevanta källor har kunnat leda vidare till andra relevanta källor. De skriftliga källorna utgörs av tryckta dokument och av webbsidor.

Genomförande

Mycket material samlades till en början in för att bredda kunskapsbasen. Allt eftersom att arbetet fortgått har det mest relevanta materialet valts ut och blivit en del av studiens faktaunderlag.

Källkritik

För denna studie används skriftliga källor av olika slag, så som översiktsplaner, vetenskapliga artiklar och statistiska sammanställningar. I och med att dessa källor i huvudsak utgörs av statspublikationer och officiell statistik som har producerats av forskare och sakkunniga tjänstemän kan trovärdigheten och objektiviteten i dessa anses vara god.

Det är trots detta ändå inte möjligt att fullt ut garantera trovärdigheten i allt material som använts. Framför allt när det gäller de texter som hämtats från internet finns risk för felkällor. För att i denna rapport så långt som möjligt säkerställa trovärdigheten i använt material har information främst tagits från webbplatser som bör kunna antas vara pålitliga, så som myndigheters och kommuners hemsidor. I de fall information kommit mindre pålitliga webbplatser har informationen ofta kunnat bekräftas genom att liknande uppgifter kommit från flera oberoende källor.

3.2.2 Intervjuer

För att bygga studien på relevant och djupare information gjordes bedömningen att det var lämpligt att genomföra ett antal intervjuer. Med dessa intervjuer kunde en bredare kunskap om den regionala samhällsomvandling som krävs vid en ny gruvetablering ges. Relevanta frågeställningar vid intervjuerna var därför nära kopplade till det kommunala styret och utvecklingsarbetet.

Urval och kontakt

För att få så djupgående och relevanta svar som möjligt valdes ett antal personer från vardera Jokkmokks och Pajalas kommuner samt från länsstyrelsen i Norrbotten ut för att intervjuas. Alla hade på något sätt relevanta kunskaper och insikter om gruvorna och samhällsomvandlingen kopplade till dem. Personerna hittades genom en sökning på kommuners och länsstyrelses hemsidor och alla val

baserades på personernas yrke. De utvalda personerna utgjordes av tjänstemän, kommunpolitiker och företrädare för näringslivet. För att undvika att någon sakkunnig person missades fick alla de utvalda personerna ge tips om de kände till någon ytterligare person som borde intervjuas.

Alla personer som valdes ut som lämpliga att intervjuas ringdes upp. De delgavs intervjuens och studiens syfte innan de avgjorde om de ville delta eller inte. Vidare informerades de intervjuade om att alla svar skulle komma att behandlas konfidentiellt och att de kommer att vara anonyma i den färdiga rapporten.

En av de utvalda personerna från Jokkmokks kommun ville inte delta på grund av bristande kunskaper. Av de personer på länsstyrelsen som kontaktades var det ingen som ville delta. Skälet var att de menade att de inte hade tillräckligt med kunskap om ämnet. De hänvisade till andra personer på länsstyrelsen, vilka i sin tur också tackade nej till att delta.

Genomförande

Intervjuer hölls med totalt sju personer; två tjänstemän från Jokkmokks kommun, två tjänstemän från Pajala kommun, en förtroendevald kommunpolitiker i Jokkmokk, en förtroendevald kommunpolitiker i Pajala och en företrädare för näringslivet i Pajala kommun. Intervjuerna gjordes över telefon på grund av det mycket långa avståndet mellan Lund, där studien genomfördes, och Pajala/Jokkmokk.

Den intervjumetod som valdes ut för denna studie var semistrukturerad, vilket innebär att ett antal frågor var bestämda från början samtidigt som det gavs utrymme för ytterligare frågor och reflektioner. De intervjuade kunde därmed till viss del styra samtalsämnet in mot de faktorer som de själva ansåg viktiga eller relevanta. Detta skedde inom ramen för det aktuella studieområdet. Flera av de intervjuade gav väldigt utförliga och långa svar på de första frågorna vilket innebar att de ibland gav svar på senare frågor innan dessa hade ställts.

De, för studieområdet, relevanta frågorna handlade om Jokkmokks och Pajalas kommuners mål, visioner och utmaningar, både generellt och kopplat till gruvetableringarna samt om hur planerings- och omvandlingsarbetet gått till. Fullständig intervjuguide finns i Bilaga 1.

Längden på intervjuerna med personerna från Jokkmokks kommun uppgick till ca 20 minuter vardera. Intervjuerna med personerna från Pajala kommun varade längre på grund av fler ställda frågor. De varade i ca 45 minuter vardera.

I och med att de intervjuade ska vara anonyma i studien benämns de i texten som tjänsteman A-D, kommunpolitiker A-B samt näringslivsföreträdaren.

Källkritik

Vid insamling av data genom intervjuer finns alltid en risk att den som intervjuas påverkas av den som intervjuar. Risken för detta är som störst när frågorna handlar om känsliga eller personliga ämnen. Denna studie behandlar varken känsliga eller personliga ämnen, varför inte heller de frågor som ställts vid intervjuerna gjort det. Trots detta finns det ändå en viss risk för påverkan och det

är därför viktigt att ha det i åtanke. För att minska risken har intervjuerna genomförts med en passiv hållning. Inga ledande frågor har ställt och inför svaren på ställda frågor har bemötandet varit neutralt. Den påverkan som kan ha uppstått genom första intryck, genom de förutbestämda frågor som ställts eller genom andra faktorer är svåra att påverka. Förhoppningen är ändå de svar som getts ska kunna ses som pålitliga. I stora drag gav de intervjuade personerna liknande svar, varför bedömningen är att svaren är pålitliga och möjliga att använda i denna studie.

4. Beskrivning av Jokkmokks och Pajala kommuner

I följande kapitel beskrivs inledande regionen Norrbotten, i vilken de två kommunerna Jokkmokk och Pajala är belägna. Därefter beskrivs de två kommunerna utifrån geografi, demografi, näringsliv samt mål och visioner. Vidare ges en kort presentation av den planerade gruvan i Kallak och den nyetablerade gruvan i Kaunisvaara.

4.1 Norrbottens län

Norrbottens län är Sveriges nordligaste och till ytan största län. Med sina dryga 98 000 km² utgör länet en fjärdedel av Sveriges totala yta. Fördelat på 14 kommuner har länet 250 000 invånare, varav de flesta bor i kustområdet i närheten av Luleå (Norrbottens län 2010). I Norrbotten finns stora naturtillgångar med allt från höga fjäll till djupa sjöar. Kulturen i länet är bred och minoritetsspråken samiska, finska och meänkieli är brett utspridda (Norrbottens län 2010).

I Norrbottens län finns ett flertal järnmalmgruvor. Runt Kiruna och Gällivare finns sedan länge gruvor etablerade och dessa områden utgör det som kallas ”malmfälten”. Idag utvinns så mycket som 90 % av all järnmalm i Europa i Norrbotten (Norrbottens län 2010). Järnmalmgruvorna i Norrbotten skulle kunna ses utgöra ett större gruvkluster där kunskapsspridning, god tillgång till arbetskraft och lägre transportkostnader skapar ett gott klimat för öppnandet av fler gruvor.

4.2 Jokkmokks kommun

4.2.1 Geografiskt läge

Jokkmokks kommun är belägen i Norrbottens inland, mellan Arvidsjaur och Gällivare kommuner, och sträcker sig över polcirkeln. Med en total yta på över 19 000 km² (SCB 2012) är Jokkmokks kommun den till ytan näst största kommunen i Sverige. Stora delar av kommunen utgörs av nationalparker och naturreservat och i halva kommunen dominerar fjällområdena.

4.2.2 Demografi

Tillskillnad från den geografiska utsträckningen så är befolkningen i Jokkmokks kommun desto mindre. Vid årsskiftet 2014/ 2015 uppgick invånarantalet endast till 5086 (SCB 2015a). I Jokkmokks kommun började problemen med en minskande befolkning på 1960-talet och än idag förlorar kommunen invånare varje år. Det finns flera faktorer som bidrar till den minskade befolkningmängden. Det går att göra kopplingar till flyttningsmönster, till de låga födelsetalen och till den höga medelåldern som innebär höga dödstal (Jokkmokk kommun 2011).

Utflyttningen från kommunen har länge överstigit inflyttningen och bland de som väljer att flytta från Jokkmokk är unga personer överrepresenterade (SCB 2012). Av de som flyttade från Jokkmokk under år 2011 var ca 32 % i åldersgruppen 18-

24. Av de som flyttade in till kommunen samma år var ca 25 % 18-24 år (SCB 2012).

Vidare har Jokkmokk en betydligt större andel äldre jämfört med riksgenomsnittet och befolkningen i kommunen blir allt äldre. Alla åldrar från ungefär 55 år och äldre är överrepresenterade i Jokkmokk medan andelen barn och personer i åldrarna 25-45 är betydligt mindre än genomsnittet för riket (SCB 2012).

Andelen personer i arbetsför ålder är underrepresenterad i Jokkmokks kommun, vilket försvårar förutsättningarna för att upprätthålla en fortsatt god kommunal service. Samtidigt är det samma åldersgrupp som föder den största andelen barn, vilket försvårar än mer för kommunen när denna andel är liten (Jokkmokk kommun 2011a). Under de senaste fem åren har det fötts ungefär 40 barn per år i kommunen medan det dött mellan 60 och 80 personer per år (SCB 2015e, SCB 2015f).

4.2.3 Näringsliv

Det finns en stor spridning av verksamheter i Jokkmokks kommun och andelen privata små och medelstora företag är högt i förhållande till befolkningsstorleken (Jokkmokk kommun 2011b). Denna spridning av verksamheter och antalet mindre företag är en styrka för kommunen i dess framtida utveckling i och med att kommunen inte blir lika sårbar som om ett stort företag hade utgjort en stor del av arbetsmarknaden.

Även om det finns en bred spridning på verksamheterna i Jokkmokks kommun så skiljer sig ändå arbetsmarknaden från riksgenomsnittet. Den bransch som sysselsätter flest i kommunen är den som innefattar skogsbruk, fiske och rennäring (Jokkmokk Kommun 2011a). Även byggverksamheter och energiproduktion sysselsätter en betydligt större andel av befolkningen i Jokkmokk än vad som är riksgenomsnittet (SCB 2012). När det gäller andelen sysselsatta inom fastighets- och försäkringsbolag, IT- och telekombranschen ligger Jokkmokk under genomsnittet för riket (Jokkmokk Kommun 2011a).

4.2.4 Mål och visioner

I den nu gällande översiktplanen för Jokkmokks kommun pekas en ökad attraktivitetskraft ut som ett av de viktigaste målen. Genom att skapa ett attraktivt samhälle är hoppet att kunna vända den negativa befolkningsutvecklingen. Vidare vill Jokkmokks kommun vara en framtidskommun där god folkhälsa och en hög livskvalitet råder, arbetsmarknaden ska främjas och den ekonomiska utvecklingen ska vara hållbar (Jokkmokks kommun 2011a).

När det gäller mål och visioner kopplade till en eventuell gruvetablering uppger en förtroendevald kommunpolitiker, kommunpolitiker A, i intervju att det är viktigt att från kommunens sida möjliggöra en utveckling som är så bra som möjligt. Det är för kommunen självklart att sträva efter ett optimalt utfall med många nya invånare. Enligt samma politiker vill kommunen inte tappa fler invånare än vad den gör idag. Om inte en befolkningsökning är möjlig så ligger i alla fall hoppet i att befolkningsminskningen kan stanna av.

4.2.5 Planerad gruvetablering Kallak

Ungefär 40 km nordväst om Jokkmokk tätort finns ett område som är aktuellt för gruvbrytning via ett dagbrott. Platsen går under benämningen Kallak, eller Gállok som platsen heter på samiska (Jokkmokks kommun 2014a).

Redan år 1947 gjordes järnmalmsfyndigheter på platsen (Jokkmokk Iron Mines AB 2014a) men det är först på 2010-talet som en brytning blivit aktuell. Fyndigheterna är av väldigt bra kvalitet och är till storleken en av de största järnmalmsfyndigheterna i Skandinavien som ännu inte brutits. De malmkroppar som hittats är alltså mycket stora, är relativt ytliga och ligger dessutom så pass nära varandra att de tros vara förbundna med varandra någonstans på djupet. På grund av detta skulle en brytning av malm i Kallak troligtvis vara mycket lönsam (Norrbottnenskuriren 2011). Än så länge finns inget beslut om huruvida det blir en gruva i Kallak eller inte. Vägen till öppnandet av en gruva är lång och kräver godkännande i fler instanser (Bergsstaten 2014). I nuläget har Länsstyrelsen avslagit ansökan och Bergsstaten godkänt. Därmed ligger beslutet nu på regeringsnivå (Bergsstaten 2015).

Konfliktsituation

I Jokkmokks kommun är åsikterna om gruvetableringen skilda. Vissa är starkt för en gruvetablering och vissa är starkt emot. Motståndet är främst kopplat till den eventuella gruvans påverkan på renskötseln i kommunen. I Jokkmokks kommun finns fem samebyar; Jåhkågasska, Sirges, Udtja, Tuorpon och Slakka, varav tre är fjällsamebyar och två är skogssamebyar (Sametinget 2014). Skillnaden mellan de två olika typerna av samebyar är att skogssamebyarnas åretruntmarker ligger ovan lappmarksgränsen och fjällsamebyarnas åretruntmarker ligger ovan odlingsgränsen (Länsstyrelsen Norrbotten 2014).

Under hösten 2013 tog Jokkmokks kommun initiativ till arbete för bred dialog och respekt genom att arrangera en medborgardialogserie. Syftet med medborgardialogerna var att hos invånarna skapa en ökad kunskap om gruvetableringsprocessen samt att skapa ett bättre diskussionsklimat i samhället (Jokkmokks kommun 2014b)

4.3 Pajala kommun

4.3.1 Geografiskt läge

Pajala kommun är belägen i nordöstra Norrbotten, gränsande mot Finland i öster och mot Kiruna och Gällivare i väster. Kommunen har en total areal om närmare 8 000 km². Landskapet i Pajala kommun är i största del flackt och karaktäriseras av stora skogs- och myrmarker samt älvarna som inte är reglerade (Pajala kommun 2010).

4.3.2 Demografi

Pajalas kommun har, liksom Jokkmokks kommun, länge haft problem med befolkningsminskning. Vid årsskiftet 2014/ 2015 uppgick invånarantalet till endast 6303 (SCB 2015a). I början av 1980-talet var befolkningsmängden under ett par år relativt stabil men förutom dessa år har invånarantalet ända sedan 1960-

talet minskat för varje år som gått. De senaste tre åren har dock en liten ökning i befolkningsmängd noterats, om än med bara några få personer (SCB 2015a).

Liksom i Jokkmokks kommun går det i Pajala kommun att göra kopplingar mellan den länge ihållande befolkningsminskningen och flyttmönster, födelsetal, dödstal samt befolkningsstruktur.

Under många år översteg antalet utflyttade antalet inflyttade. Bland de som flyttat från kommunen har unga varit överrepresenterade (SCB 2013). Samtidigt har födelsetalen varit låga, varför unga människor har varit underrepresenterade. I jämförelse med riksgenomsnittet har Pajala en större andel äldre och en mindre andel unga invånare (SCB 2013). Under de senaste fem åren har det fötts ungefär 50 barn per år i kommunen medan det dött mellan 100 och 150 personer per år (SCB 2015c, SCB 2015d).

Vid en titt på kommunens befolkningsstruktur blir det tydligt att människor över 55 år kraftigt överrepresenterade medan unga vuxna och vuxna upp till en ålder mellan 40 och 50 år är underrepresenterade (SCB 2013). Precis som i Jokkmokks kommun har underskottet av människor i arbetsförålder inneburit svårigheter att upprätthålla den kommunala servicen i Pajala (ÅF Infraplan 2013).

4.3.3 Näringsliv

När det gäller näringslivet är Pajala kommun den största arbetsgivaren i kommunen. De största näringarna är bland andra turism, service, skog och elektronik och på senare år även gruvnäringen, vilken till en början skapade många nya arbetstillfällen i kommunen (Pajala kommun 2013). Jämfört med riksgenomsnittet har Pajala kommun en betydligt större andel av befolkningen sysselsatt inom antingen vård och omsorg eller inom jordbruk, skogsbruk och fiske. När det gäller bland annat handel och företagstjänster ligger Pajala långt under genomsnittet (SCB 2013).

4.3.4 Mål och visioner

De mål som Pajala kommun satt upp i sin gällande översiktsplan är alla kopplade till den grundläggande visionen om att skapa ett expanderande samhälle som är attraktivt (Pajala kommun 2010). Den övergripande målsättningen i kommunen är att; planera för en befolkningsökning, jobba vidare med de kvaliteter som bidrar till att attraktiviteten i Pajalas bostadsmarknad och näringsliv ökar, skapa ett samhälle som är ekonomiskt, socialt, och ekologiskt hållbart samt att kvaliteten på utbildning och omsorg ska vara hög (Pajala kommun 2010).

För planeringen inför gruvetableringen finns ett antal specifika mål utpekade. Bland dessa fanns mål om att; hantera planeringen runt gruvetableringen på ett bra sätt, skapa förutsättningar för att gruvanställda skulle bosätta sig i kommunen samt att göra alla kommuninvånare och näringsidkare delaktiga i planeringsprocessen (Pajala kommun 2010).

4.3.5 Befintlig gruva i Kaunisvaara

I Pajala kommun finns förekomster av malm på flera olika platser. Runt området kring samhället Kaunisvaara finns tre platser med fyndigheter. Vid två av dessa, Sahavaara och Pellivuoma, finns idag planer på gruvbrytning (Pajala kommun 2010). Vid den tredje platsen, Tapulivuoma, ca 20 km norr om Pajala tätort, startade gruvbrytning i ett dagbrott under slutet av år 2012 (Northland Resources 2014a) och det är denna gruva som nu står still till följd av konkurs. Redan under mitten av 1960-talet uppmärksammades fyndigheten i Tapulivuoma då ett flertal provborrningar gjordes på platsen (Northland Resources 2014b). Det var dock först under 2000-talet som en brytning blev aktuell på platsen.

Konfliktsituation

Enligt en av de tjänstemän på Pajala kommun, tjänsteman C, som intervjuades för denna studie var allmänheten i stort sett positiv till gruvetableringen. Det fanns inte något större motstånd. Det var inte heller någon tydlig problematik med rennäringsen, vilket enligt tjänstemannen kan bero på att samebyarna i Pajala kommun är av en annan typ än de i Jokkmokks kommun. I Pajala kommun är samebyarna koncessionssamebyar. Dessa samebyar bedriver renskötsel nedanför lappmarksgränsen och för detta krävs särskilt tillstånd av länsstyrelsen (Länsstyrelsen Norrbotten 2014).

5. Planering kring och erfarenheter av en gruvetablering

Detta kapitel behandlar det material som inkommit genom studie av policydokument och intervjuer. Kapitlet är indelat i tre huvuddelar, ett för vardera fråga i studiens frågeställningar.

5.1 Möjlig samhällsutveckling kopplad till en gruvetablering

5.1.1 Erfarenheter från Pajala Kommun

En företrädare för näringslivet i Pajala kommun menar att målet från kommunens sida hela tiden var att vända den negativa befolkningsutvecklingen. Pajala var innan gruvetableringen sedan länge en avfolkningsbygd och många nya arbetstillfällen i en gruva skulle innebära ett uppsving mot en positiv utveckling i samhället. Näringslivsföreträdaren minns att gruvbolaget uppskattade att etableringen skulle föra med sig totalt ca 800 nya arbetstillfällen i kommunen. Av dessa skulle 300-400 personer anställas direkt i gruvan och resterande arbeten skulle tillkomma i omkringliggande näringar.

En av de intervjuade tjänstemännen från Pajala kommun, tjänsteman D, menar att det bästa hade varit om alla gruvanställda kunde bosätta sig i kommunen istället för att pendla från andra kommuner. Alla de intervjuade personerna från Pajala berättade i intervjuerna att kommunen tidigt satte upp ett mål om nya invånare och mer skatteintäkter. År 2010 sattes ett mål om att kommunen skulle ha 10 000 invånare till år 2020 (en ökning med 59 %).

Sedan gruvplanerna först kom har det skett stora förändringar i Pajala kommun menar kommunpolitiker B. I Pajala hade befolkningsminskningen länge varit ett stort problem och dessutom flyttade den större delen av de unga invånarna bort från kommunen. Med gruvplanerna kom en vändning mot nya möjligheter.

Utifrån de data som samlats in kopplat till gruvetableringen i Pajala trädde i huvudsak tre, till gruvetableringen kopplade, samhällsliga förändringsfaktorer fram; Näringsliv, Befolkningsutveckling och Attityder. Dessa faktorer är i mångt och mycket kopplade till varandra, men för att förenkla läsningen är detta avsnitt indelat efter dessa tre områden. De beskrivs i tur och ordning nedan.

Näringsliv

När en gruva etableras i ett samhälle påverkas givetvis näringslivet, både direkt genom nya arbetstillfällen och indirekt genom de stödnäringar som behövs. Näringslivsföreträdaren i Pajala kommun mindes att gruvbolaget uppskattade att etableringen skulle föra med sig totalt ca 800 nya arbetstillfällen i kommunen. Av dessa skulle 300-400 personer anställas direkt i gruvan och resterande arbeten skulle tillkomma i omkringliggande näringar. Som mest var ca 300 personer sysselsatta i gruvan (Northland Resources 2014a), men näringslivsföreträdaren hoppades, innan nedläggningen blivit ett faktum, att det skulle kunna bli det dubbla när gruvan väl kommit i full drift. Hur det hade blivit om gruvan fortfarande varit i drift är inte möjligt att dra några slutsatser om. Den frågan kan kanske bara besvaras om och när gruvan öppnar på nytt och då får ett längre liv.

Något som det däremot går att säga säkert är att intresset för att jobba i gruvan var stort. Det menade i alla fall tjänsteman D och kommunpolitiker B. Arbetslösheten i Pajala kommun gick ner efter gruvstarten och bland kommunens unga invånare fanns knappt några utan arbete, något som kan ses som en tydlig indikation på en positiv utveckling.

De som anställdes kom, så långt som gruvbolaget ansåg det var möjligt, från Pajala kommun. Tjänsteman D menade att många pajalabor som tidigare pendlade till malmfälten för att jobba i gruvorna där, kunde jobba i gruvan i Pajala istället. Trots detta så var det många av de gruvanställda som pendlade från andra närliggande eller mer avlägsna kommuner till Pajala, mycket på grund av bristen på bostäder (detta beskrivs närmare i senare avsnitt).

Företagandet i kommunen ökade efter gruvstarten. Tidigare så hade antalet nystartade företag, enligt näringslivsföreträdaren, brukat vara runt 20-25 stycken per år. Under åren för gruvstart och gruvdrift uppgick antalet nya företag till runt 40 per år, och som mest till 43 stycken år 2010, varav många inom servicenäringen. År 2013 var dock antalet nystartade företag nere på 30 (Tillväxtanalys 2015). När det gällde de företag som sedan tidigare funnits i kommunen, så menade företrädaren för näringslivet att de fick ett uppsving under tiden för gruvdrift. Hen menade dock också att den allmänna attityden till företagande förblev relativt lågt.

För näringslivet i sin helhet kan gruvan ändå sägas ha varit positiv under den tid som den var i drift och flera av de personer från Pajala som intervjuades uttryckte att de var mycket positiva till att en så stor verksamhet etablerats i kommunen. Det skapades jobb både i gruvan och i andra näringar och stödnäringar. Exempelvis fraktades järnmalmen med lastbil från gruvan i Kaunisvaara till Svappavaara för att därifrån fraktas vidare via järnväg till Narviks hamn. Tjänsteman C tyckte sig också ha sett att gruvan fått positiva effekter på näringslivet i hela kommunen och inte bara i centralorten. Exempelvis så placerades ett truckstopp i Junosuando, vilket var gynnsamt för utvecklingen där.

Båda tjänstemännen och företrädaren för näringslivet såg att besöksnäringen gynnades av gruvetableringen och att det allmänna intresset för Pajala blev större. Turismen fick ett uppsving i och med att Pajala lyftes som ort. Det blev fler och fler övernattningar i kommunen.

Kommunpolitiker B menade att det, i och med alla nya arbetstillfällen i gruvan, behövdes en utvecklad service i kommunen. Detta skulle i sig kunna bidra till ytterligare nya arbetstillfällen. Samma kommunpolitiker uppskattade att det kunde röra sig om så mycket som 2 000 nya jobb i kommunen när gruvan kommit i full drift.

Spridningseffekterna av gruvans etablering blev alltså tidigt synliga i Pajala. Med gruvan som bas kunde stödverksamheter utvecklas och gynnas samtidigt som också fler näringar verkade få ett uppsving, så som besöksnäringen och servicenäringen. Vidare fanns det, vid intervjutillfället, en större investeringsvilja i kommunen och sådant som varit på väg mot förfall började rustas upp, vilket också måste sägas är en positiv effekt.

Befolkningsutveckling

När många nya arbetstillfällen skapas på en ort är en naturlig följd att fler människor väljer att flytta dit. Det skapas helt enkel så kallade pull-faktorer, sådana som lockar nya invånare till en plats.

I Pajala kommun fanns det, som tidigare nämnt, ett mål från år 2010 om att uppnå 10 000 invånare till år 2020. År 2010 var befolkningsantalet 6 282. Idag, fem år senare, ligger befolkningsantalet på 6 303 (SCB 2015a), se tabellen nedan. Det har alltså skett en ökning, men den är marginell och kan inte ses uppfylla de förväntningar som fanns. Företrädaren för näringslivet påpekade dock vid intervjutillfället att gruvan fortfarande inte var i full drift och att kommunen haft en negativ befolkningsutveckling sedan 50-talet. Hen menade att det länge varit en trend att befolkningen minskat med ungefär 150 personer per år. Nu har invånarantalet, om än inte ökat, ändå varit stabilt. Detta skulle alltså kunna vara ett trendbrott. Näringslivsföreträdaren var övertygad om att befolkningsantalet säkerligen hade varit betydligt lägre utan gruvetableringen och att målet om 10 000 invånare fortfarande var någorlunda rimligt.

År	2010	2011	2012	2013	2014
Antal invånare	6 282	6 270	6 279	6 299	6 303

Tabell 2. Befolkningsantalet i Pajala kommun vid 31 december varje år, från 2010-2014. Källa: SCB 2015a.

Både tjänsteman D och kommunpolitiker B menade att inflyttningen till kommunen blivit större än utflyttningen. De flesta som flyttade in var unga, vilket också innebar att födelsetalen ökade, detta stämmer överens med den statistik som presenteras i tabell 3 nedan.

Med ökad inflyttning och minskad utflyttning kan befolkningsmängden i regionen förväntas öka. Den nuvarande befolkningsökningen är dock nästan obefintlig. Så trots det positiva flyttnettot ökar inte befolkningsantalet nämnvärt. Detta går att koppla till att dödstalen fortfarande överstiger födslootalen. Anledningen till att befolkningsantalet inte ökar så mycket som var önskat kan alltså bero på den sedan länge åldrande befolkningen i Pajala vilken gör att det fortfarande dör fler än som föds. Det positiva flyttnettot bidrar dock till att befolkningsminskningen i kommunen nu stannat upp.

År	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Födda	49	41	46	42	57	46	55	67
Döda	135	133	149	101	108	105	127	110
Inflyttade	198	211	202	242	272	287	319	259
Utflyttade	277	212	216	216	232	219	228	211

Tabell 3. Antalet födda och döda samt antalet inflyttade och utflyttade i Pajala kommun under vart och ett av åren 2007-2014. Källa: SCB 2015c, SCB 2015d och SCB 2015g.

Trots att det fortfarande är långt kvar till att nå befolkningsmålet menade båda tjänstemännen i Pajala att det var positivt att det kom nya människor till kommunen. Tjänsteman D ansåg att det var en stor fördel att människor med nya kunskaper och erfarenheter flyttat till Pajala och hen sa att *”Det snurrar inte längre runt med samma personer hela tiden”*.

Vidare tyckte tjänsteman C att det var viktigt med kommunala mål och visioner och att målet om 10 000 invånare i sig var bra. Hen inser ändå att målet troligen inte kommer att kunna nås inom bestämd tidsram och att det därför hade varit bra om det funnits fler mer konkreta mål att jobba mot.

En bidragande orsak till att befolkningsantalet inte ökade mer än vad det gjorde skulle kunna vara den akuta bristen på bostäder som uppstod i kommunen, läs mer om detta i kommande avsnitt.

Antalet personer som ställde sig i bostadskö till de olika bostadsbolagen i Pajala ökade under åren före och under drift. En ökning som kan kopplas direkt till gruvexpansionen (ÅF Infraplan 2013). Att det skapades långa bostadsköer är i sig inte positivt, det hade självklart varit bättre om det funnits tillräckligt med bostäder för att husera alla de som ville flytta till kommunen. Trots detta är det ändå intressant att titta på vilka dessa personer var som ville bo i Pajala kommun.

De nya bostadssökandena kom från såväl Pajala kommun och omkringliggande kommuner som från övriga Sverige och Finland. Detta till skillnad från tidigare, då majoriteten av de bostadssökande redan var bosatta inom kommunen (ÅF Infraplan 2013). Till en början gick det att se skillnader i åldern hos dem som sökte bostad i Pajalas kommun. Tidigare var den större delen av de sökande födda under 1920-1950-talen medan andelen unga sökande var mycket liten. Vid tiden för gruvetableringen hade sökande i alla åldersgrupper ökat, men den största skillnaden skedde bland personer födda under 1980- och 1990-talen. De utgjorde år 2013 den största andelen av de bostadssökande i kommunen med flera hundra personer i bostadskö (ÅF Infraplan 2013). Att så många unga visat intresse att flytta till Pajala är positivt för kommunen. Om fler unga människor flyttar till Pajala ökar möjligheterna för skapandet av ett mer hållbart samhälle i och med att den demografiska strukturen blir mer balanserad (ÅF Infraplan 2013).

Slutligen är det relevant att poängtera att 2014 års befolkningsstatistik, i och med att gruvan gått i konkurs, möjligen har påverkats på ett negativt sätt. Trots detta går det ändå att se positiva skillnader mellan åren innan gruvetableringen och nu – fler verkar vilja flytta till kommunen.

Attityder

Bland de intervjuade personerna i Pajala kommun ansågs gruvetableringens effekter i samhället till största del vara positiva. Enligt flera av dem var de negativa konsekvenserna främst kopplade till miljö. Kommunpolitiker B uttryckte att det såklart blir sår i naturen av en gruva, trots att gruvbolaget lät göra en bra konsekvensbeskrivning. För en del av befolkningen i kommunen uppfattades, enligt tjänsteman C, buller och framför allt damm som störande, på vilket det inkom klagomål.

Näringslivsföreträdaren menade att det också var en nackdel att saker och ting blev dyrare. Samtidigt blev det mer trafik och fler folk i rörelse, vilket innebar att det blev trängre. Enligt tjänsteman C breddades vägen i Junosuando och tunga, dammande transporter gick genom samhället, vilket förde med sig att människor klagade på ökad trafik och damm. Det fanns också de som var negativa till gruvetableringen då dess placering påverkat områden som varit betydelsefulla på ett personligt plan. Enligt kommunpolitiker B och tjänsteman D var gruvetableringen främst negativ för de 15-tal hushåll som på grund av närhet till gruvan varit tvungna att flytta.

Trots att det kommit in en del klagomål så var allmänheten i stort sett positiv till gruvetableringen under den tid som gruvan var i drift. Tjänsteman C menar att det var positivt att det kom nya människor och nya arbeten till kommunen. Gruvetableringen innebar en möjlighet att få jobb.

Alla de intervjuade personerna i Pajala uttryckte att den mest positiva effekten av gruvetableringen var den optimism som spreds hos befolkningen. Det skapades en omfattande framtidstro bland invånarna. Det blev lättare att tänka sig att stanna kvar. Det var också roligare att kämpa med problem som uppstod i uppgången än de som uppstår i en nedgång. Det är helt enkelt positivt att jobba med utveckling. Näringslivsföreträdaren tyckte sig också ha märkt av att människor blev stoltare över att komma från Pajala.

5.1.2 Förväntningar i Jokkmokks kommun

En förtroendevald politiker i Jokkmokks kommun, kommunpolitiker A, menar att utfallet av gruvetableringen beror på hur de olika utmaningarna med samhällsomvandlingen hanteras. Om kommunen lyckas skapa attraktivitet, bostadsområden samt ett bra utbud av kultur- och fritidsaktiviteter kommer förhoppningsvis utvecklingen i kommunen bli positiv. Om bostadsbyggandet inte lyckas menar samma politiker att det finns en stor risk att människor kommer börja pendla till Jokkmokk från andra kommuner, vilket inte är optimalt. Drömmen är enligt den ena av de intervjuade tjänstemännen, tjänsteman A, att folk bosätter sig i kommunen så att invånarantalet går upp och skatteintäkterna ökar.

5.2 Planering för att nå positiva samhällseffekter av gruvetableringen

När människor flyttar på sig, vare sig de bakomliggande orsakerna är frivilliga eller tvingande, ställs krav på samhällsplanerare på berörda orter. Alla invånare har behov av bostäder och samhällsservice i form av exempelvis vård, skolor och infrastruktur. När befolkningen på en plats antingen ökar eller minskar förändras efterfrågan på bostäder och service, vilket innebär stora utmaningar för lokala planerare (Forsberg 2005b). Inför en gruvetablering kan det vara svårt att veta när det är dags att börja planera. När slutgiltigt beslut är fattat kan det gå väldigt fort tills gruvan är igång och då kan planeringen få det svårt att hinna med.

5.2.1 Erfarenheter från Pajala kommun

Arbetet med samhällsutvecklingen i Pajala kommun pågick fortfarande vid intervjutillfället, ändå fanns det vissa synpunkter på hur den tidiga planeringen gått till.

Enligt den intervjuade näringslivsföreträdaren från Pajala började kommunens planering inför samhällsomvandlingen i samband med att provbrytningen och planeringen av gruvan började. Kommunen började alltså redan i ett tidigt skede titta på hur etableringen skulle hanteras. Näringslivsföreträdaren menade att det var nödvändigt att i det stadiet tro på projektet för att det skulle bli något bra utav det. Kommunen valde också att tidigt tro på och planera inför gruvetableringen.

Enligt de strategiska analyser som genomfördes inför gruvöppningen skulle det komma att krävas betydande insatser inom samhällsbyggnaden. För att skapa en, för samhället och näringslivet, så bra utveckling som möjligt sågs det som nödvändigt att bygga ut transportsystemet och se över bostadsförsörjningen (ÅF Infraplan 2012).

Det stora jobbet med att göra planer kom igång runt år 2009-2010. Det svåra var, enligt tjänsteman D, att aldrig veta om det var dags att börja planera eller inte. Det gick inte att veta när det var dags att sätta igång utan det fanns hela tiden en risk att arbete lades ner på planer som aldrig skulle förverkligas.

När det förberedande arbetet väl sattes igång fanns det mycket att göra i och med att planeringen började helt från noll. Först gjordes en processplan och senare en översiktsplan samt LIS, landsbygdsutveckling i strandnära lägen. Tjänsteman D förklarade att arbetet med LIS hade som syfte att främja skapandet av attraktiva boendemiljöer och att hitta lämpliga platser för ny bostadsbebyggelse.

Enligt alla de intervjuade personerna från Pajala var bostadsfrågan den största utmaningen. Det fanns helt enkelt inte tillräckligt med bostäder när efterfrågan på dessa började gå upp. Den organisation som fanns i samhället hade länge arbetat utifrån den ständigt pågående utflyttningen från kommunen, varför många byggnader rivits genom åren och endast några få nya byggnader uppförts (ÅF Infraplan 2012).

Till en början var det enligt tjänsteman D vid Pajala kommun viktigt att reda ut var olika boendelösningar kunde placeras geografiskt samt hur kommunen skulle gå till väga vid planerande och byggnation av nya bostäder.

Näringslivsföreträdaren menade att det var svårt att hitta någon som ville investera i bostadsbyggande i kommunen. Konkurrensen om bostadsbyggare och hyresvärdar var stor. Det fanns så många andra stora projekt på gång i andra gruvsamhällen i Norrbotten samt stora projekt i Stockholmsområdet och i jämförelse med dessa var inte Pajala en tillräckligt säker satsning. På grund av de osäkerheter som fanns var risken vid nybyggnation i Pajala väldigt hög. I efterhand blir det extra tydligt att risken var stor. Om inte gruvan öppnar igen och befolkningen åter börjar minska, vad kommer då hända med de bostäder som hunnit byggas?

I och med att ingen utifrån var tillräckligt intresserad av att investera i bostäder i Pajala var det bara lokala entreprenörer och kommunen själv som kom att bygga nytt. Näringslivsföreträdaren berättade att Pajala kommun fick gå först med investering i och byggnation av 160 lägenheter. Dessa skulle vara klara hösten 2014 men skulle inte kunna mätta den stora bostadsefterfrågan som hunnit skapas.

Förutom nybyggnation av bostäder såldes kommunala byggnader av och byggdes om till bostäder, berättade tjänsteman D. När det gällde privata bostäder så köptes gamla, tomma hus upp av gruvanställda som ville flytta till kommunen. Det fanns många tomma hus, vilkas husägare till följd av den ökade efterfrågan på bostäder nu kunde sälja.

Resultatet av de problem som Pajala kommun stötte på vid planerandet och byggandet av nya bostäder blev en akut bostadsbrist. Många av de gruvanställda som bodde i andra kommuner började leta efter bostäder i Pajala, men många utan framgång. Dessa personer fick därför hitta andra lösningar. Många bodde i kvar i sina hemkommuner och pendlade till Pajala från olika långt avstånd (ÅF Infraplan 2012). Under tiden de långpendlande arbetarna befann sig i Pajala bodde de i tillfälliga bostadslösningar, så som i baracker, hotell och inneboende i villor (ÅF Infraplan 2012). Att hantera den akuta efterfrågan på bostäder med hjälp av uppsättandet av baracker och andra tillfälliga boendialternativ är ingen hållbar lösning i längden. Bristen på bostäder var under gruvans drifttid påtaglig och det blev en stor flaskhals i arbetet mot att skapa ett attraktivt och utvecklande samhälle (ÅF Infraplan 2013). Detta med den eventuella konsekvensen att antalet inflyttade inte ökade mer än vad det gjorde.

När det gällde infrastrukturen så gjordes vissa satsningar på grund av att trafikfrågorna blev mer aktuella i och med gruvetableringen. Tillsammans med trafikverket började kommunen titta på trafiklösningar under år 2011, mindes tjänsteman C. Först utreddes vilka behov som fanns och vad som behövde göras. Mycket var till en början kopplat till transporterna av malm från gruvan. Senare togs också frågan om trafiken i centralorten upp. Detta på grund av att befolkningsantalet väntades öka och att det därför var viktigt att förbereda infrastrukturen.

Utöver bostads- och infrastrukturfrågorna så blev det enligt de intervjuade viktigt att titta på näringslivsutvecklingen. För att få hushåll med fler än en person att vilja flytta till Pajala måste det finnas jobb för alla familjemedlemmar. Näringslivsföreträdaren uppmärksammade vikten av möjligheten för medföljande

familjemedlemmar att få jobb i kommunen och menade att det var viktigt att skapa en differentierad arbetsmarknad samt att utveckla befintliga näringar.

Vilka insatser som gjordes för näringslivets utveckling är dock inte helt klart. Den enda satsningen på näringslivet skulle kunna vara de utbildningssatsningar som gjordes. På Lapplands lärcentra startades nya utbildningar för berganläggningsteknik och processoperatörer (ÅF Infraplan 2012). Kommunpolitiker B berättade också att det startades upp en ny gymnasieskola i kommunen. Målet var att få fler unga att stanna i Pajala och sedan förhoppningsvis arbeta i kommunen.

I och med att näringsliv och entreprenörskap ofta ses som viktiga faktorer i utvecklingssammanhang hade eventuellt fler tydliga satsningar kunnat göras. Kanske hade det kunnat skapa ett mer gynnsamt klimat för nya och befintliga företag att utvecklas och att de positiva effekterna av gruvetableringen då kunnat bli fler och större. De främsta satsningarna gjordes istället på bostäder och infrastruktur.

All den planering och samhällsutveckling kommunen gick igenom var mycket kostsam. Investeringskostnaderna för kommunen gick, enligt Kommunpolitiker B, upp med flera hundra procent och låg, vid intervjutillfället, på över 300 miljoner kronor per år. För dessa omkostnader fick kommunen ingen finansiell hjälp. Kommunpolitikern B menade att en växande befolkning förde med sig behov av nya eller åtgärdade skolor, badhus, avloppssystem och andra samhällsfunktioner och att allting dessutom skulle byggas och åtgärdas på kort tid. I och med att befolkningen inte ökade i antal med några större siffror antas att de omkostnader som omtalades i intervjuerna främst var kopplade till upprustning snarare än nybyggnation till följd av ökat tryck på den sociala servicen.

Enligt tjänsteman D gjorde kommunen det bästa de kunde med de medel de hade. Även tjänsteman C ansåg att arbetet med samhällsutvecklingen gick rätt till även om hen också påpekade att det är svårt att starta upp något från noll. Organisationen hade inga mallar eller rutiner för det arbete de ställdes inför. Allt detta var tvunget att byggas upp allt eftersom i och med att rätt kunskap inte fanns från början.

Slutligen är det relevant att nämna att Pajala kommun och gruvbolaget, enligt tjänsteman D, hade under hela etableringsprocessen gemensamma möten och kontakten dem emellan var bra. Bolaget sympatiserade med kommunen i arbetet med samhällsomvandlingen men kunde inte hjälpa till ekonomiskt. Det fanns dock ett bra utbyte av information mellan kommunen och bolaget. Enligt samma tjänsteman var det väldigt betydelsefullt att jobba tillsammans med bolaget. Hur kontakten sett ut efter gruvans nedläggning behandlas inte i denna rapport.

5.2.2 Tidiga planer i Jokkmokks kommun

Det är ännu inte klart om den planerade gruvetableringen i Jokkmokks kommun kommer till stånd. Trots det är det ändå viktigt för kommunen att ha en planeringsberedskap. Kommunpolitiker A menar att kommunen så tidigt som möjligt vill vara klar med allt förarbete för att det bara ska vara att köra igång med

samhällsutbyggnaden om och när beslut om gruva tas. För att inte riskera att investera i onödan är det dock nödvändigt att avvakta och invänta beslutet.

Att förbereda samhället inför en gruvetablering kräver både tid och pengar, då stora satsningar i bostäder och infrastruktur både är dyrt och tar lång tid att genomföra. Optimalt vore det om allt kunde vara färdigt till dess att en eventuell gruva öppnar. För Jokkmokks kommun innebär alltså, enligt kommunpolitiker A, detta en stor utmaning i och med att när beslut väl tas kommer det att gå väldigt fort tills gruvdriften kan vara igång.

Enligt tjänsteman A jobbar kommunen inte med något konkret idag utan jobbar istället förberedande, bland annat med strukturer. Det finns långt framskridna planer på att göra en förstudiebeskrivning som ska utreda vilka effekter en gruvetablering kommer ha på samhället. Kommunen kommer inte själva att klara av att göra studien utan vill lägga över arbetet med den på konsulter.

Upplägget för förstudien är redan bestämt menar tjänsteman B. Till att börja med ska nuläget i kommunen undersökas. Sedan ska en scenariobeskrivning av fem huvudkategorier göras. Dessa kategorier är; näringsliv, arbetsmarknad, befolkningsutveckling, samhällsservice och kommunal ekonomi samt infrastruktur i form av bostäder, kommunikationer och transporter. Beskrivningarna av effekterna inom dessa kategorier kommer till en början vara övergripande för att i ett senare skede specificeras. Alla dessa kategorier är relevanta för en förstudie, men med tanke på den konfliktsituation som finns i kommunen hade kanske ytterligare en kategori med koppling till sociala faktorer kunna bidra med ytterligare värdefulla dimensioner.

Utifrån scenariobeskrivningarna kommer det avgöras vilka åtgärder som kommunen behöver göra, vilket kommer leda till framtagandet av en kommunal handlingsplan. Denna ska, enligt tjänsteman B, fungera som hjälpmedel i den kommunala planeringen för att det lättare ska gå att avgöra vilka åtgärder som ska göras och när. Kommunpolitiker A anser att det är viktigt att veta i vilket skede arbete med exempelvis detaljplanering och fördjupad och/ eller reviderad översiktsplan ska påbörjas.

Den ur kommunens perspektiv största utmaningen inför gruvetableringen är enligt tjänsteman A bostadsfrågan, vilket innebär att de redan identifierat ett av de största problemen som Pajala kommun i efterhand identifierat. Tjänstemannen menar att det är viktigt att hitta lösningar för att möjliggöra för byggande av bostäder så att gruvanställda kan bosätta sig i kommunen.

Kommunpolitiker A menar att det pågår ett förberedande arbete vars syfte är att skapa bättre förutsättningar för att hitta bra lösningar på bostadsfrågan. Målet är att hitta platser och sedan låta bygga attraktiva bostäder och boendeformer. Områden lämpliga för nybyggnation av bostäder har enligt hen redan pekats ut.

Det svåra vid planerandet och byggandet av bostäder är, enligt tjänsteman A, att hitta den rätta tiden för projektstart. Om bostäder byggs i ett för tidigt skede kommer bostäder stå tomma, vilket skulle innebära stora förluster, och då särskilt i det fall att gruvdriften inte blir av. Om bostadsbyggandet kommer igång för sent kommer boendesituationen för de gruvanställda inte kunna lösas i tid. Då finns en

stor risk att många börjar pendla från andra kommuner. Samma tjänsteman menar också att det inte är självklart att människor vill flytta till Jokkmokk även om det finns gott om bostäder. Trots det anser tjänstemannen att det är viktigt att göra det möjligt att flytta hit för dem som vill.

När det gäller finansieringen av bostadsbyggandet menar tjänsteman A att det inte är självklart att kommunen ska stå för det. Idag finns en del tomma lägenheter i kommunen och det kommunala bostadsbolaget Jokkmokkshus tar inga onödiga risker än så länge. Hen menar att det bästa vore om någon utifrån tog på sig bostadsansvaret och att en möjlighet skulle kunna vara att gruvbolaget själva bygger bostäder till sina anställda. De skulle till exempel kunna bygga ett miljövänligt bostadsområde, vilket skulle vara bra reklam för bolaget och samtidigt kunna vara en del av en helhetskalkyl. Utifrån erfarenheterna från Pajala verkar det dock som att det kan vara svårt att få någon utifrån att vilja investera i bostäder.

För näringslivet kommer det, enligt tjänsteman B, tas fram en utvecklingsplan, så att gruvnäringen kompletteras med andra näringar. Detta är viktigt för att kommunen inte ska bli allt för beroende av gruvnäringen. Kommunpolitiker A berättade i intervju att det redan finns utpekade områden som skulle vara lämpliga som nya industriområden. Några andra mer specifika planer och mål vad gäller näringslivet fanns vid intervjutillfället inte.

Tjänsteman A anser att utvecklingen och tillvägagångssätten i Pajala kommun kan vara bra att titta på som exempel men att det samtidigt inte går att helt och hållet kopiera konceptet därifrån. Det finns mycket som skiljer, exempelvis konfliktsituationen kring gruvetableringen. Det är enligt hen mycket möjligt att de omfattande protesterna i Jokkmokk kan komma att påverka utgången av samhällsutvecklingen.

5.3 Förändringar i den egna organisationen

5.3.1 Erfarenheter från Pajala Kommun

Den förtroendevalda kommunpolitikern från Pajala menade att en av de utmaningar som till en början fanns kopplade till samhällsutvecklingen var att hitta rätt kompetens för planavdelningen. På grund av den minskade befolkningmängden hade kommunen, enligt tjänsteman D, inte tidigare haft behov av planerare. Den kunskapen var helt enkelt inte nödvändig.

Innan gruvetableringen blev aktuell fanns det, enligt en annan tjänsteman, tjänsteman C, endast en person på plats på kommunens samhällsbyggnadskontor. När förberedelserna inför gruvetableringen väl satte igång anlätades till en början konsulter utifrån för att bl.a. göra en översiktsplan. Kommunen ville sedan ha personer på plats i Pajala för att jobba med samhällsutvecklingen. Den egna organisationen behövde då förstärkning både vad gällde fler personer och vad gällde kompetens inom nya områden. Detta resulterade i att ett antal personer anställdes till avdelningen för plan och miljö. Avdelningen hade, enligt tjänsteman C, vid intervjutillfället tre tjänster och planer och ritningar gjordes då på plats av egen personal. Tjänsteman D berättade att Pajala kommun fick hjälp av länsstyrelsen i Norrbotten vid anställningen av ny, kompetent personal.

Tjänsteman C menade dock istället att det var svårt att rekrytera personer med rätt erfarenhet.

Efter planprocesserna ökade arbetet med bygglovsansökningar på plan- och miljöavdelningen. I arbetet med planerna och planeringen försökte kommunen hitta så miljövänliga lösningar som möjligt, menar tjänsteman C.

Ett misstag i det egna planeringsarbetet var att kommunen inte hade rätt programvara från början. De jobbade exempelvis mycket i GIS, men för att göra detaljplaner finns det andra program som är mer effektiva. Därför framhöll tjänsteman C vikten av att tänka igenom och noga välja vilka programvaror som ska användas. Det är även bra att fundera på vad som ska göras inom kommunen och vad som kan läggas över på konsulter.

Enligt näringslivsföreträdaren hade också ett snabbare tempo i planeringen varit positivt för samhällsutvecklingen. Om rätt kunskap hade funnits på en gång hade det varit lättare att genomföra alla planer på ett mer effektivt och snabbt sätt. Vidare menade hen att fler av de gruvanställda hade kunnat bosätta sig i kommunen om bostadsbyggandet hade kommit igång snabbare. Samtidigt var det en svårlöst situation i och med att det handlade om finansiering och politik.

Slutligen menade tjänsteman C att det var väldigt viktigt att komma ihåg att kommunen i en situation som den vid gruvetableringen har två roller som är lika betydelsefulla. Å ena sidan ska de främja utvecklingen av samhället och därmed också jobba för att främja gruvnäringen. Å andra sidan måste de komma ihåg att de är en myndighet som ska vara objektiv. Kommunen måste hålla kvar vid sin myndighetsroll.

5.3.2 Planerade förändringar i Jokkmokks kommun

Enligt kommunpolitiker A kommer det vara en utmaning med kompetensförsörjningen inom den egna organisationen på Jokkmokks kommun. Det kommer behövas nya anställda inom många yrkeskategorier. På samhällsbyggnadsavdelningen finns, enligt hen, idag varken tillräckligt många anställda eller tillräcklig kompetens. Det behövs exempelvis fler bygglovshandläggare. Som det ser ut idag köper kommunen en del tjänster utifrån, vilket de kanske kommer måsta fortsätta med även i framtiden.

Inför arbetet med förstudien menar tjänsteman B att kommunen kommer anställa en egen uppdragsledare som kan styra och hålla kontakt med de konsulter som ska göra själva studien.

6. Slutsatser

I följande kapitel besvaras studiens frågeställningar. Studiens frågeställningar är:

- *Vad kan en gruvetablering innebära för samhällsutvecklingen i Jokkmokks kommun?*
- *Hur ska Jokkmokks kommun planera för att nå positiva samhällseffekter av gruvetableringen*
- *Vilka förändringar av den egna organisationen kommer behövas i Jokkmokks kommun för att rusta organisationen för gruvetableringen?*

Kapitlet är indelat i tre avsnitt, ett för vardera frågeställning.

6.1 Vad en gruvetablering kan innebära för samhällsutvecklingen

Pajala kommun har i samband med gruvetableringen sett samhällsliga förändringar främst inom de tre faktorerna näringsliv, befolkningsutveckling och attityder. Detta avsnitt är därför indelat efter dessa faktorer.

6.1.1 Näringsliv

En grundläggande faktor när det gäller regional utveckling är näringsliv och entreprenörskap, då en positiv utveckling i näringslivet ofta har spridningseffekter på den övriga utvecklingen i en region. Med en gruva som kärna i kommunens näringsliv finns därmed goda chanser till ett positivt utvecklingsförlopp. Även om flera av de teorier som berör industriens påverkan på den regionala utvecklingen ifrågasatts, så är det ändå möjligt att påstå att möjligheterna som skapas med en gruva i Jokkmokks kommun är stora.

I Pajala kommun förde gruvetableringen med sig att näringslivet som helhet utvecklades. Antalet nystartade företag gick upp och både stödnäringar till gruvan samt besöks- och servicenäringen lyftes. Samtidigt ökade investeringsviljan med den positiva utvecklingen.

Antalet nya arbetstillfällen i Jokkmokk kommer troligtvis att öka vid en gruvetablering. Det skulle skapas nya jobb i själva gruvan, närmare 250 enligt gruvbolaget, samt i omkringliggande näringar. Vidare skulle en befolkningsökning föra med sig en ökad efterfrågan på varor och tjänster i samhället, vilket i sin tur skulle påverka näringslivet positivt.

En gruvetablering skulle alltså troligtvis föra med sig goda utvecklingsmöjligheter för näringslivet i Jokkmokks kommun, både på kort och på lång sikt. I ett längre perspektiv är det möjligt att föreställa sig att gruvan i Jokkmokk med dess stödnäringar kan komma att ingå i ett större gruvkluster tillsammans med de redan befintliga gruvorna i ”malmfälten”. Med en sådan utveckling finns möjligheter till än mer positiv utveckling genom de spridningseffekter som det kan föra med sig. När det gäller kluster så är nämligen industrier, och däribland gruvindustrin, en av de näringar som i forskning visat ge bäst resultat för den regionala utvecklingen. Kapital och än fler arbetstillfällen skulle kunna attraheras till Jokkmokk och

därmed skulle också konkurrenskraften kunna öka. Kluster gynnas av företagande och företagande gynnas av kluster. Här finns alltså möjlighet till en positiv utvecklingsspiral. Hur det kommer att se ut i just Jokkmokks kommun återstår att se.

6.1.2 Befolkningsutveckling

Jokkmokks kommuns önskade utfall av en gruvetablering är att det sker en befolkningsökning, något som i så fall skulle kunna leda till ökade skatteintäkter. För att en befolkningsökning ska kunna ske krävs att det skapas nya pull-faktorer. Som det ser ut idag finns det inte mycket som lockar nya invånare till kommunen. I och med en gruvetablering skulle många nya arbetstillfällen skapas och det kan för Jokkmokks kommun vara precis den pull-faktor som behövs.

Trots gruvetableringen i Pajala kommun har invånarantalet endast ökat med några fåtal personer de senaste åren, vilket skulle kunna tyda på att en gruvetablering inte behöver innebära någon större befolkningsökning. Samtidigt finns det tre möjliga orsaker till varför det inte skett någon större befolkningsökning. Dessa är följande:

1. För det första så har inflyttningen till Pajala kommun ökat och överstiger nu antalet som flyttar ut. Det som håller tillbaka befolkningsökningen är att det fortfarande dör fler än det föds i kommunen. På grund av den åldrande befolkningen är detta ett mönster som kanske kommer att pågå ända tills befolkningsuppsättningen ändrats. Dock har det redan gått att se att antalet födda ökat en aning under åren sedan gruvan etablerats. Förhoppningsvis kan denna trend hålla i sig om och när gruvan öppnar igen och då finns chanser till en större befolkningsökning.
2. Gruvan i Pajala kommun var endast i ett uppstartskede när den lades ner och hann därför inte gå på full kapacitet. Som mest var ca 300 personer anställda i gruvan, men det fanns potential för fler arbetstillfällen i framtiden. Förhoppningen är att gruvan ska kunna öppna igen och då utöka produktionen och därmed också personalstyrkan. Med pull-faktorn fler arbetstillfällen ökar chanserna till att än mer människor väljer att ta jobb i gruvan och bosätta sig i kommunen.
3. Pajala kommun hade problem med att i tid lösa boendesituationen för alla de gruvarbetare som kom från andra kommuner för att arbeta i gruvan när den var i drift. Med fler bostäder tillgängliga hade kanske fler av de som anställdes i gruvan valt att permanent flytta till Pajala.

Även om befolkningsutvecklingen i Pajala kommun inte blev så positiv som förväntat, varken nu eller då gruvan fortfarande var i drift, så har den tidigare årliga befolkningsminskningen stannat upp under de senaste fem åren. Om detta är, eller hade kunnat bli om inte gruvan lagt ner, en ihållande trend är ännu för tidigt att avgöra. Det går att konstatera att befolkningsantalet i kommunen troligtvis varit betydligt mindre om inte en gruva etablerats. Invånarantalet är nu stabilt, men kommer troligen att börja sjunka igen om gruvan förblir stängd. Med hänsyn till den tidigare befolkningstrenden om minus 150 personer per år betyder

detta att befolkningsminskningen hittills reducerats med ca 750 personer. Således har avsevärda skatteintäkter kunnat behållas i kommunen jämfört med vid ett nollalternativ med fortsatt dränering av befolkningen.

Utifrån den utveckling som skett i Pajala kommun är det ändå svårt att avgöra om en gruvetablering kan bidra till ett ökat befolkningsantal i Jokkmokks kommun. Särskilt med tanke på att gruvan i Pajala lades ner innan den kom i full drift. En befolkningsökning kan ta tid att skapa i ett samhälle som under så lång tid haft problem med ett minskande befolkningsantal. För Jokkmokks kommun innebär detta att en gruvetablering inte garanterat kan medföra att befolkningsantalet ökar. Utifrån det som nämnts ovan, om nya arbetstillfällen som en pull-faktor, finns det ändå en möjlighet till en befolkningstillväxt.

Förhoppningen är såklart att gruvan utanför Jokkmokk ska kunna drivas under många år och då kommer det finnas tid för de långsiktiga effekterna av gruvetableringen att synas så småningom. Om inflyttningen, precis som den började göra i Pajala, överstiger utflyttningen under en längre tid kommer åldersstrukturen i kommunen så småningom att bli mer balanserad. Till slut kommer därmed antalet födda överstiga antalet döda och befolkningsantalet troligtvis öka.

Även om befolkningsantalet i Jokkmokks kommun inte skulle öka avsevärt är det troligt att befolkningsminskningen stannar av. Det innebär åtminstone att kommunen inte fortsätter att dräneras på befolkning och skatteintäkter, vilket i sig kan ses som en vinst.

6.1.3 Attityder

I Pajala kommun var allmänheten i stort sett positiv till gruvetableringen. Det fanns visserligen ett visst missnöje, framför allt kopplat till transporter som dammar samt till förändringar i gruvans närområde. Utöver det så upplevdes attityderna i samhället ha förbättrats markant. Till skillnad mot tidigare förde gruvan med sig en ny och stark framtidstro bland invånarna. Det blev lättare att tänka sig att stanna kvar i Pajala och invånarna var också stoltare över att komma därifrån. I och med att arbetslösheten i kommunen blev obefintlig och att möjligheterna att kunna försörja sig förbättrades är det inte svårt att förstå att människor kände sig lättade och började tro på en framtid i Pajala.

I Jokkmokk finns det en konfliktsituation kring gruvetableringen, d.v.s. inte alls likt situationen i Pajala. Hur denna konfliktsituation kommer påverka attityderna i Jokkmokk om och när en gruva etablerats är inte möjligt att avgöra i förväg. Möjligtvis kommer det inte att skapas samma positiva attitydförändringar som skapades i Pajala kommun. Detta trots att det fortfarande finns många invånare i Jokkmokks kommun som är väldigt positiva till den eventuella gruvetableringen.

För att minska riskerna för negativa attityder i Jokkmokk när gruvan kommit igång blir det viktigt att klimatet och samarbetet i samhället kring gruvan förbättras. Det kan även tänkas att konfliktsituationen påverkar utfallet av huruvida det blir en gruvetablering eller inte. Här har således kommunen en av sina allra viktigaste uppgifter, d.v.s. att fortsätta på det arbete för bred dialog och respekt som startades under hösten 2013. Om kommunen lyckas vända attityderna

till gruvetableringen finns det förutsättningar att skapa en bredare inställning av framtidstro hos invånarna.

6.2 Den kommunala planeringens betydelse för att nå positiva samhällseffekter av gruvetableringen

För att lyckas skapa en positiv samhällsutveckling är den kommunala planeringen av stor betydelse för det slutliga resultatet. För Jokkmokks kommun är det därför viktigt att hitta lösningar lämpliga just där.

Vid en återblick på utvecklingen i Pajala kommun visar det sig att det var väldigt svårt att avgöra när det var läge att påbörja den övergripande planeringen. Det fanns hela tiden en risk att arbete skulle läggas ner på planer som aldrig skulle förverkligas. Jokkmokks kommun står nu inför samma utmaning. Även där ska arbetet i princip börja från noll. Jokkmokks kommun har valt att börja arbeta med strukturer för att förbereda för den kommande planeringen. Detta är viktiga första steg för att ta höjd för den nya situationen.

Den faktor som i Pajala kommun upplevdes som den största utmaningen var att hitta lösningar på den bostadsbrist som uppstod i kommunen till följd av gruvetableringen. I Pajala fanns det stora planer för bostadsutbyggandet men ändå byggdes inte nya bostäder i tillräckligt snabb takt när gruvan väl var i drift. Som följd blev andelen nyinflyttade i kommunen inte så hög som förväntat. Många av de som jobbade i gruvan bodde i andra kommuner och arbetspendlade till Pajala. Under perioderna som de jobbade bodde många i tillfälliga boendeslösningar.

Utifrån utvecklingen i Pajala är det tydligt att det i Jokkmokks kommun är viktigt att se till att det finns tillräckligt med bostäder. Om det tidigt uppstår bostadsbrist finns risken att de gruvanställda pendlar in till Jokkmokk och förblir invånare i andra kommuner, precis som det blev i Pajala. En allt för stor andel långpendlande arbetare innebär i förlängningen förlorade skatteintäkter och att det blir svårt för lokalsamhället att upprätthålla den samhälleliga servicen, vilken då riskerar att försämrats.

Redan idag pågår i Jokkmokks kommun ett förberedande arbete vars syfte är att skapa bättre förutsättningar för att hitta bra lösningar på bostadsfrågan. Det är en bra början. I den fortsatta planeringen är det dock mycket viktigt att Jokkmokks kommun försöker främja ett så snabbt bostadsutbyggande som möjligt. Eftersom det kommer vara en period av osäkerheter om gruvetableringen blir av eller ej är det viktigt att grunda för att kommunens bostadsplanering är inställd på hög flexibilitet och snabbhet den dag det är dags att trycka på startknappen.

Vidare kommer frågor om infrastruktur behandlas i den förstudiebeskrivning som Jokkmokks kommun planerar att låta göra. Det är av avgörande betydelse för Jokkmokk att frågorna om infrastrukturella lösningar adresseras på rätt sätt och att det föreslås flera alternativ för nå ett så positivt resultat som möjligt.

När det gäller planeringen för en näringslivsutveckling i Pajala kommun gjordes det inte några tydliga insatser för att främja företagandet. Istället gjordes bara bedömningen att det var viktigt att skapa en differentierad arbetsmarknad samt att utveckla befintliga näringar, vilket är ett viktigt steg men kanske inte tillräckligt.

Utifrån de studier som har gjorts på industriens påverkan på den regionala utvecklingen går det med säkerhet att säga att näringslivets betydelse för tillväxten är stor. Om och hur näringslivet kan främjas är omdiskuterat, men att främja entreprenörskapet bör ändå ses som en möjlig väg till att nå framgång.

Jokkmokks kommun har en ambition att ta fram en plan för näringslivsutvecklingen i kommunen, vilket är ett bra initiativ. Att arbeta vidare med dessa planer och se över hur andra näringar än gruvnäringen kan utvecklas i samhället blir ett viktigt nästa steg för Jokkmokks kommun för att kunna skapa en så positiv samhällsutveckling som möjligt. Det finns många olika teorier om hur näringslivet kan främjas på bästa sätt. För Jokkmokks kommun kan det vara lämpligt att utforska detta vidare för att ta reda på vad som passar bäst just där.

En faktor som de intervjuade i Jokkmokks kommun inte tog med som en del i ett kommande planeringsarbete var den sociala. I och med den konfliktsituation som finns är det av största vikt att kommunen redan i ett tidigt stadium genomgående integrerar den sociala frågan i planeringsarbetet.

6.3 Förändringar av den egna organisationen för att rusta den för gruvetableringen

I Pajala kommun är det idag möjligt att blicka tillbaka och se vad som kunde ha gjorts annorlunda i bygget av den egna organisationen för att bättre rusta den för den nya situationen. Det är uppenbart att den egna organisationen behövde förstärkas liksom att det var angeläget att allt eftersom bygga upp nya, egna mallar och rutiner för det arbete som väntade. Likaså visade det sig att det var rätt att småningom anställa ett par personer till avdelningen för plan och miljö för att göra planer och minska behovet av konsulter. I efterhand konstateras att kommunen kanske hade behövt anställa fler personer ännu tidigare. Om rätt kunskap hade funnits på en gång hade det varit lättare att genomföra alla planer på ett effektivare och snabbare sätt och kommunen hade tidigare kunnat bygga starka erfarenheter inom samhällsplaneringen.

Mot bakgrund av ovanstående bör Jokkmokks kommun, i samband med den förstudie som nu ska genomföras, se över och planera för kompetensförstärkningen i den egna organisationen. Det är viktigt att redan från början ha en tydlig plan dels för vad som ska göras inom den egna organisationen – och därmed bidra till att bygga relevant, intern kompetens – dels för vad som kan läggas ut på konsulter. Det är också viktigt att säkerställa att det finns en beställarkompetens för de konsultuppdrag som ska utföras, liksom kompetens och bemanning att ta hand om det som kommer levereras av olika konsultutredningar.

Jokkmokks kommun har idag varken tillräckligt många anställda eller tillräcklig kompetens för att klara den planeringsutmaning som kommunen står inför. Inför arbetet med förstudiebeskrivningen kommer kommunen att anställa en egen uppdragsledare. Detta är ett första viktigt steg mot att bygga en tydlig organisation för den samhällsomvandling som kan komma att stå för dörren, men det är viktigt att förstärkningen av organisationen inte stannar vid detta.

Jokkmokks kommun behöver också rusta sig för att hantera utmaningen med de olika roller som följer av etableringen av en ny, stor och dominerande arbetsplats.

Kommunen måste klara av att både främja närings- och samhällsutvecklingen i samband med den nya gruvan och samtidigt hålla kvar vid sin roll som objektiv huvudman för vissa myndighetsuppgifter. I Pajala kommun har erfarenhet av hur viktigt detta är gjorts.

Källförteckning

Tryckta källor

Braunerhjelm, Pontus och Borgman, Benny (2004): *Regional tillväxt, geografisk koncentration och entreprenörskap*. Ur *Ekonomisk Debatt*, nr 8 2004, sid 34-46.

Carlsson, Bo (2006): *The Role of Public Policy in Emerging Clusters*. Ur Braunerhjelm, Pontus och Feldman, Maryann P. (red.): *Cluster Genesis: Technology-Based Industrial Development*. 2006.

Danell, Torbjörn och Hansson, Gustav (2009): *Hållbar regional tillväxt. En kunskapsöversikt om ekonomisk tillväxt, kluster och storstädernas betydelse*. Institutet för Tillväxtpolitiska Studier.

Denscombe, Martyn (2009): *Forskningshandboken – för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Studentlitteratur.

Ffowcs-Williams, Ifor (2004): *Klusterutveckling: Fem faser, tolv steg*. Ur Christensen, Lars och Kemplinsky, Peter (red.): *Att mobilisera för regional tillväxt. Regionala utvecklingsprocesser, kluster och innovationssystem*. Studentlitteratur, 2004.

Forsberg, Gunnel (2005a): *Planeringsperspektiv på människan och hennes omgivning*. Ur Forsberg, Gunnel (red.): *Planeringens utmaningar och tillämpningar*. Uppsala Publishing House, 2005.

Forsberg, Gunnel (2005b): *Landsbygder i omvandling*. Ur Forsberg, Gunnel (red.): *Planeringens utmaningar och tillämpningar*. Uppsala Publishing House, 2005.

Forsberg, Gunnel (2005c): *Rumsliga obalanser i befolkningens sammansättning och bosättning*. Ur Forsberg, Gunnel (red.): *Planeringens utmaningar och tillämpningar*. Uppsala Publishing House, 2005.

Gatrell, Jay D. (1999): *Re-Thinking Economic Development in Peripheral Regions*. Ur *The Social Science Journal*, del 36, nummer 4, sidorna 623–639. Elsevier Science Inc. 1999.

Harris, Richard (2008): *Models of Regional Growth: Past, Present and Future*. Spatial Economic Research Centre, 2008.

Hermelin, Brita (2005): *Regional ekonomisk utveckling*. Ur Forsberg, Gunnel (red.): *Planeringens utmaningar och tillämpningar*. Uppsala Publishing House, 2005.

Jokkmokk Kommun (2011a): *Översiktsplan för Jokkmokks kommun*. Jokkmokks kommun.

Krugman, Paul (1991): *Increasing Returns and Economic Geography*. Ur *Journal of Political Economy*, Vol. 99, Nr. 3, sid. 483-499.

Norrbottnens län (2010): *Fakta om Norrbottens län*. GTC Luleå.

Pajala kommun (2010): *Pajala kommun – översiktsplan*. Pajala kommun.

Speakman, John och Koivisto, Marjo (2013): *Growth Poles: Raising Competitiveness and Deepening Regional Integration*. World Economic Forum, 2013.

Statistiska Centralbyrån, SCB (2012): *Jokkmokk. Kommunfakta 2012*.

Statistiska Centralbyrån, SCB (2013): *Pajala. Kommunfakta 2013*.

ÅF Infraplan (2012): *Konsekvenser för samhälle och näringsliv av olika scenarier för bostadsutbyggnad. Slutrapport 2012-08-20*. Pajala kommun.

ÅF Infraplan (2013): *Bostadsmarknad Pajala. Slutrapport 2013-04-19*. Pajala kommun.

Webbsidor

Bergsstaten (2014): *Sammanfattning av regelsystemet*. URL: <http://www.sgu.se/bergsstaten/lagstiftning/Sammanfattning-av-regelsystemet/>, hämtad 2014-05-22.

Bergsstaten (2015): *Beslut om Kallak hänskjuts till regeringen*. Publicerad 2015-02-13. URL: <http://www.sgu.se/bergsstaten/om-bergsstaten/nyheter/2015/februari/beslut-om-kallak-hanskjuts-till-regeringen/>, hämtad 2015-08-18.

Jokkmokk Iron Mines AB (2014a): *Historia*. URL: se.jimab.eu/projekt/kallak/historia/, hämtad 2014-04-08.

Jokkmokk Iron Mines AB (2014b): *Kallak – Vanligt förekommande frågor*. URL: <http://se.jimab.eu/projekt/kallak/kallak-vanligt-forekommande-fragor/>, hämtad 2014-04-08.

Jokkmokks kommun (2011b): *Utveckling och näringsliv*. URL: <http://www.jokkmokk.se/ext/templates/extDepartmentPage.aspx?id=1534>, hämtad 2014-05-02.

Jokkmokks kommun (2014a): *Mineralprospekteringar, Kallak/Gállök*. URL: <http://www.jokkmokk.se/ext/templates/extPage.aspx?id=13980>, hämtad 2014-05-22.

Jokkmokks kommun (2014b): *Medborgardialog Kallak – tidigare*. URL: <http://www.jokkmokk.se/ext/templates/extPage.aspx?id=14229>, hämtad 2014-05-23.

LKAB (2014): *Kort fakta om LKAB*. URL: <http://www.lkab.com/sv/om-oss/Korta-fakta/>, hämtad 2014-05-21.

Länsstyrelsen Norrbotten (2014): *Samebyar*. URL:
<http://www.lansstyrelsen.se/norrbotten/Sv/naringsliv-och-foreningar/rennaring/samebyar/Pages/default.aspx>, hämtat 2014-05-23.

Norrbottenskuriren (2011): *Malmfyndigheten lovar gott*. Publicerad 2011-04-05.
URL: <http://www.kuriren.nu/nyheter/malmfyndigheten-lovar-gott-5879128.aspx>, hämtad 2014-04-09.

Northland Resources (2013): *Northlands arbetsledare utbildar sig i rekrytering*.
URL: <http://www.northland.eu/sv-se/karriar-hos-northland/nyheter-hos-hr/northlands-arbetsledare-utbildar-sig-i-rekrytering>, hämtad 2014-05-22.

Northland Resources (2014a): *Kaunisvaara*. URL: <http://www.northland.eu/sv-se/projekt/kaunisvaara>, hämtad 2014-05-22.

Northland Resources (2014b): *Tapuli*. URL: <http://www.northland.eu/sv-se/projects/kaunisvaara/tapuli>, hämtad 2014-05-22.

Pajala kommun (2013): *Gruvan i Kaunisvaara i produktion*. URL:
<http://www.pajala.se/Portal-meny/Nyheter-Portalsidan/Gruvan-i-Kaunisvaara-i-produktion/#.U3xjk4Umo7A>, hämtad 2014-05-21.

Sametinget (2014): *Samebyar i Norrbottens län*. URL:
<http://www.sametinget.se/2370>, hämtad 2015-05-23.

Statistiska Centralbyrån, SCB (2015a): *Folkmängd i Sveriges kommuner 1950-2014 enligt indelning 1 januari 2015*. Finns att hämta på URL:
http://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START_BE_BE0101_BE0101/?rxid=527f813c-229d-4e36-bb32-2732cfae3b3d, hämtad 2015-08-17.

Statistiska Centralbyrån, SCB (2015b): *Befolkningsstatistik i sammandrag 1960-2014*. Finns att hämta på URL:
http://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START_BE_BE0101_BE0101/?rxid=527f813c-229d-4e36-bb32-2732cfae3b3d, hämtad 2015-08-17.

Statistiska Centralbyrån, SCB (2015c): *Levande födda efter region och år, Pajala 1990-2014*. Finns att hämta på URL:
http://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START_BE_BE0101_BE0101/?rxid=527f813c-229d-4e36-bb32-2732cfae3b3d, hämtad 2015-08-18.

Statistiska Centralbyrån, SCB (2015d): *Döda efter region och år, Pajala 1990-2014*. Finns att hämta på URL:
http://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START_BE_BE0101_BE0101/DodaFodlsearK/table/tableViewLayout1/?rxid=9a3146df-ddd5-4efa-8949-88f3aded5038, hämtad 2015-08-18.

Statistiska Centralbyrån, SCB (2015e): *Levande födda efter region och år, Jokkmokk 1990-2014*. Finns att hämta på URL:
http://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START_BE_BE0101_BE0101H/FoddaK/table/tableViewLayout1/?rxid=e59152ce-077f-41d8-9d5e-e92227a1fba6, hämtad 2015-08-17.

Statistiska Centralbyrån, SCB (2015f): *Döda efter region och år, Jokkmokk 1990-2014*. Finns att hämta på URL:

http://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START__BE__BE0101__BE0101I/?rxid=527f813c-229d-4e36-bb32-2732cfae3b3d, hämtad 2015-08-17.

Statistiska Centralbyrån, SCB (2015g): *Flyttningar efter region, ålder och kön. År 1997-2014*. Finns att hämta på URL:

http://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START__BE__BE0101__BE0101I/?rxid=527f813c-229d-4e36-bb32-2732cfae3b3d, hämtad 2015-08-18.

Svenska Dagbladet, SVD (2015): *Gruvkonkursen i Pajala*. Publicerad 2015-01-28. URL: <http://www.svd.se/miljopartiet-ku-anmaler-annie-loof>, hämtad 2015-08-13.

Tillväxtanalys (2015): *Nystartade företag, enkätdata samt Uppföljning nystartade företag*. Finns att hämta på URL:

www.tillvaxtanalys.se/sv/publikationer/statistikserien/statistikserien/2015-03-31-nystartade-foretag-i-sverige-2013.html, hämtad 2015-08-18.

Muntliga källor

En förtroendevald politiker i Pajala kommun.

En förtroendevald politiker i Jokkmokks kommun.

Två tjänstemän på Pajala kommun.

Två tjänstemän på Jokkmokks kommun.

En företrädare för näringslivet i Pajala kommun.

Bilaga 1 – Intervjuguide

Frågor till personer i Pajala kommun

Inför och under etableringen av gruvan vid Kaunisvaara:

1. När började planeringen inför gruvetableringen?
2. Vad ville man uppnå?
3. Vad gjordes konkret?
4. Vilka utmaningar/ möjligheter innebär planeringen kring etableringen?
5. Hur löstes problem och hinder?

Efter att gruvan etablerats:

6. Hur har det blivit? Har mål och visioner uppnåtts?
7. Vad har förändrats i samhället? Boende? Näringsliv?
8. Vilka fördelar har gruvan fört med sig?
9. Vilka nackdelar?
10. Vad gjordes bra i den förberedande planeringen?
11. Hade något kunnat göras annorlunda? Har viktiga faktorer har identifierats i efterhand?
12. Vilka problem/ utmaningar finns för Pajala kommun idag?
13. Vad kan Jokkmokk lära av detta exempel?

Frågor till personer i Jokkmokks kommun

Inför och under etableringen av gruvan vid Kallak:

1. När har/ kommer planeringen inför gruvetableringen påbörjas? Vad har eventuellt gjorts hittills?
2. Vad vill man uppnå?
3. Vilka utmaningar/ möjligheter innebär planeringen kring etableringen?
4. Hur tänker ni att ett genomförande ska gå till?
5. Hur ser ett potentiellt framtidsscenario ut?